Liite n:o 3

K E R T O M U S

Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen toiminnasta v. 1958

I. YLEISKATSAUS

1. Kansainvälinen tilanne

Kansainvälisen tilanteen kehittyminen syksyllä 1957 rauhalliseen suuntaan antoi vuoden 1958 alkaessa toiveita kehityksen jatkumisesta suotuisissa merkeissä. Pian kuitenkin tapahtui käänne, ja ennen pitkää kansainvälispoliittisen tilanteen rauhoittumiseen rakentuneet toiveet hautautuivat uudelleen leimahtaneen kylmän sodan moninaisiin kiistakysymyksiin.

Vuoden alussa tapahtui idän ja lännen välillä kosketuksenottoa kirjeenvaihdon muodossa. Pääministeri Bulganinin länsivaltojen hallituksille lähettämät kirjeet olivat tiukan pohdinnan alaisina. Tammikuun alussa Bulganin ehdotti Yhdysvalloille ja 17 muulle valtiolle Atlantin ja Varsovan liittojen edustajien konferenssia. Presidentti Eisenhower hylkäsi ehdotuksen ilmoittaen, että pohja suurvaltain konferenssille on luotava alemman tason kokouksissa. Muiden länsimaiden asenne noudatti suuressa määrin Yhdysvaltojen esimerkkiä. Liittokansleri Adenauer vastasi Bulganinin kirjeisiin leimaten ne häirintäyrityksiksi. Pääministeri Macmillan ilmoitti Englannin olevan valmis aloittamaan hyökkäämättömyyssopimuksen solmiamista koskevat neuvottelut Neuvostoliiton kanssa ja ehdotti suurvaltakonferenssin pitämistä vasta huolellisten valmistelujen jälkeen. Kirjeenvaihdon jatkuessa länsi ehdotti suurvaltakonferenssia valmistelevan ulkoministerikonferenssin koollekutsumista, mihin Neuvostoliitto ja myöhemmin myös Yhdysvallat suhtautuivat torjuvasti. Helmikuussa Eisenhower kirjoitti Bulganinille: "Suurvaltakonferenssin sijasta olemme joutuneet umpikujaan".

Maailmanpolitiikan polttopiste kohdistui helmikuussa keski-itään, jossa edellisenä syksynä oli syntynyt pääasiassa Syyrian alueelle keskittynyt kriisi. Venäläissyyrialainen sopimus Neuvostoliiton taloudellisesta ja sotilaallisesta avusta viittasi siihen, että Syyria oli muuttumassa Neuvostoliiton vaikutusalueeksi. Turkin ja Syyrian välinen jännitys kasvoi ja sotilaallista valmiutta tehostettiin kummallakin puolella rajaa. Uusi vaihe keski-idän tilanteessa alkoi helmikuussa

Egyptin ja Syyrian liittyessä Yhdistyneeksi arabitasavallaksi, mihin myös kaukainen Jemenin imamikuntakin liittyi. Vastavetona Nasserin vallan laajentumiselle Irak ja Jordan solmivat hallitsijaunionin, joka jäi kuitenkin varsin lyhytaikaiseksi Irakin jouduttua heinäkuussa vallankumouksen pyörteisiin. Vallankumous ei kuitenkaan johtanut Irakia Egyptin yhteyteen. Joka tapauksessa Irak Bagdadin sopimusvaltioiden ainoana arabijäsenenä sanoutui irti sopimuksesta, mikä merkitsi vakavaa takaiskua Englannin ja Yhdysvaltojen vaikutusvallalle keski-idässä.

Yhdistyneen arabitasavallan syntyminen sai aikaan kuohuntaa myös Syyrian naapurivaltiossa Libanonissa, joka pitkällisen sisällissotansa heikentämänä oli liukumassa Nasserin valtapiiriin. Kairosta ja Damaskuksesta käsin johdettu hallituksenvastainen oppositio aloitti toukokuussa voimakkaan liikehtimisen, joka pian sai kansainvälistäkin kantavuutta. Yhdysvallat ja Englanti ryhtyivät tukemaan Libanonin hallitusta, joka näki asemansa olevan pahasti uhattuna. Aluksi Yhdysvallat lähettivät 6. laivastonsa risteilemään Välimeren itäosaan tarkoituksella vaikuttaa rauhoittavasti Libanonin kapinallisiin. Samanaikaisesti YK:n turvallisuusneuvosto puuttui asiaan - mm. Yhdysvaltojen vaatimuksesta - lähettäen tarkkailijaryhmän tutkimaan, tuettiinko Libanonin kapinallisia naapurivaltojen taholta. Tarkkailijaryhmän heinäkuun alussa jättämässä raportissa ei ollut todettu aseellista apua virranneen Libanoniin Yhdistyneestä arabitasavallasta. Irakin vallankumouksen tapahduttua pyrkivät länsivallat estämään sellaisen ketjureaktion syntymistä, joka olisi johtanut koko arabimaailman Nasserin valvontaan ja siten lisännyt Neuvostoliiton vaikutusvaltaa keski-idässä. Yhdysvallat ja Englanti suorittivat sotilaallisen intervention Libanoniin ja Jordaniaan ko. maiden hallitusten pyynnöstä. Interventiot suoritettiin varsin rajoitetuissa muodoissa. Keski-idän ruutitynnyri oli lähellä räjähdysvaihetta. Nasser ja Hrushtshev aloittivat laajasuuntaisen propagandasodan lännen suurvaltoja vastaan ilmoittaen samalla selvin sanoin puuttuvansa tapahtumien kulkuun, jos Yhdysvallat ja Englanti ulottaisivat interventionsa Irakiin. Hrushtshev ehdotti keski-idän tilannetta käsittelevän huipputason konferenssin koollekutsumista, jota länsivallat pitivät propagandistisena temppuna. Lännen ehdotuksen mukaan tämäntapainen konferenssi olisi ollut pidettävä YK:n turvallisuusneuvostossa. Seuranneessa noottien vaihdossa Neuvostoliitto vaihteli kantaansa päätyen lopuksi Kiinan kanssa neuvoteltuaan vaatimaan YK:n yleiskokouksen koollekutsumista. Sillä välin tilanne keski-idässä alkoi rauhoittua länsinen joutuessa tunnustamaan tapahtuneet tosiasiat väistämättömiksi. Ira-

kin uuden hallituksen kanssa solmittiin diplomaattiset suhteet. Libanonissa valittiin uusi presidentti amerikkalaisten toimiessa välittäjinä. YK:n yleiskokouksessa elokuussa hyväksyttiin arabivaltioiden esittämä päätöslauselma, jonka mukaan pääsihteeri Hammarskjöldin tuli neuvottelemalla saada amerikkalaiset ja englantilaiset joukot lähtemään Libanonista ja Jordanista. Näin tapahtuikin, ja syksyn mittaan Nasserkin omaksui rauhallisemman politiikan saatuaan Libyan ja Tunisian vastaansa.

Toukokuussa alkoi Ranskassa vakava sisäpoliittinen kriisi, joka johti neljännen tasavallan kukistumiseen. Kriisin syntyminen sai alkunsa monista toisiinsa niveltyneistä syistä. Epäonnistuneen hallitusjärjestelmän vuoksi Ranska oli jatkuvasti kärsinyt tiheistä hallituspulista ja puolueiden välisistä riidoista samalla kun maan Algerian-politiikka oli ajautunut täydelliseen umpikujaan. Kansalliskokous oli jakaantunut kuuteentoista keskenään kiistelevään ryhmään, mikä väistämättömästi johti sisäpoliittiseen kaaokseen. Toukokuussa toimeenpanivat Algerian äärimmäisoikeistolaiset ryhmät vallankaappauksen. Toimenpiteen tarkoituksena oli estää Pflimliniä tulemasta valituksi pääministeriksi. Pflimlin sai kuitenkin taakseen kansalliskokouksen enemmistön. Algerian sotilasjuntta ei antanut periksi ja vallankumous levisi Korsikan saarelle. Samanaikaisesti kenraali de Gaulle valmisteli paluutaan valtaan. Ranska oli sisällissodan partaalla kun de Gaulle kutsuttiin pääministeriksi hänen omilla ehdoillaan. Kansalliskokous oli painettu polvilleen. Ranskan sosialistipuolue hajaantui kahtia Guy Molletin johtaman oikeistosiiven asetuttua tukemaan de Gaullea. Kesäkuun 1 päivänä de Gaulle sai kansalliskokouksen luottamuslauseen muodostaakseen oman hallituksensa. Ennen pitkää nousi uuden hallituksen keskuudessa etualalle uusi poliittinen hahmo, kiihko-oikeistolainen Jacques Soustelle, jonka osuus neljännen tasavallan hävittämisessä oli ollut varsin huomattava.

De Gaullen ensimmäisenä tehtävänä oli uuden perustuslain kirjoittaminen. Viidennen tasavallan perustuslaki vahvisti presidentin ja hallituksen asemaa kansalliskokouksen kustannuksella. 100.000 jäsenen valitsijakollegio valitsee tasavallan presidentin, jonka toimikausi kestää 7 vuotta. Presidentti nimittää hallituksen, voi hajoittaa kansalliskokouksen, johtaa suvereenisti maan ulkopolitiikkaa ja määrää suhteista ulkovaltoihin sekä käyttää poikkeusvaltuuksia hätätilan uhatessa. Hallitus vastaa toiminnastaan kansalliskokoukselle, joka voi kaataa hallituksen vain äänten määräenemmistöllä. Ranska siirtyi "ohjattuun demokratiaan". Syyskuussa suoritettiin kansanäänestys perustuslaista,

joka sai taakseen 85 % äänistä. De Gaulle ilmoitti voitonpuheessaan: "Annan Ranskalle takaisin sen kunnian".

Demokraattisten instituutioiden merkitys oli vähentynyt heti de Gaullen hallituskauden ensi päivistä lähtien. Kansalliskokous lähetettiin "lomalle" ja de Gaullelle myönnettiin poikkeusvaltuudet, mikä merkitsi rajatonta yksinvaltaa. Kansalliskokouksen vaaleihin valmistauduttiin kovalla kiireellä. De Gaullen uusi vaalilaki mursi täydellisesti kommunistien vallan. Vaaleissa kommunistit menettivät 1,5 miljoonaa ääntä selviytyen kuitenkin suurimmaksi puolueeksi. Vaalilain säännökset aiheuttivat sen, että huolimatta suuresta äänimäärästään (19 %) kommunistit saivat vain vajaa 2 % edustajapaikoista, putous 145:stä paikasta 10:een oli huimaava. Sosialistit menettivät 60 % edustajapaikoistaan, määrän pienentyessä 87:stä 40:een. De Gaullen ja Soustellen puolue, Uuden tasavallan liitto (UNR) sai yksinään 170 paikkaa. Poliittinen heiluri oli heilahtanut rajusti oikealle.

Ranskan sosialistipuolueen asettuminen de Gaullen pyrkimysten taakse herätti suuttumusta monissa sosialistisen internationalen jäsenpuolueissa. Mollet'n katsottiin pettäneen demokraattisen sosialismin periaatteet. Pisimmälle arvostelussa meni Argentiinan sosialistipuolue, jonka puoluekongressi vaati S.F.I.O.:n erottamista internationalen jäsenyydestä.

Ranska oli saanut uudet kasvot. Ilmeisesti kansan enemmistö näki de Gaullessa pelastajansa, vaikka syksyn mittaan oppositioääniä alkoi kuulua entistä enemmän. Kansansuosio oli kuitenkin järkkymätön. De Gaullen presidentiksi valitseminen ei kohdannut esteitä.

Syyskesällä siirtyi tapahtumien painopiste muutamiksi viikoiksi kaukoitään, jossa Manner-Kiina aloitti Formosan hallussa olevien rannikkosaarten Quemoyn ja Matsun pommituksen. Tilanne näytti ajoittain varsin uhkaavalta. Ankarasta tykistötulesta huolimatta saaret voitiin huoltaa Formosalta käsin ja Pekingin hallitus ryhtyi hieromaan sovinto-neuvotteluja lännen kanssa. Varsovassa käydyt neuvottelut eivät kuitenkaan johtaneet käytännöllisiin tuloksiin. Joka tapauksessa saarille kohdistunut tykistötuli lopetettiin ja asia siirtyi jälleen toisarvoiseen asemaan.

Marraskuussa Yhdysvalloissa pidetyissä kongressivaaleissa demokraatit lisäsivät johtoasemaansa sekä senaatissa että edustajainhuoneessa. Vaalien tulos antoi suuntaa kahden vuoden kuluttua pidettäville presidentinvaaleille. Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan ei vaalituloksilla ollut merkittävää vaikutusta. Merkillepantava seikka on se, että

republikaaninen presidentti joutuu nyt toimimaan kuusi vuotta kahdeksasta virkavuodestaan demokraattisenemmistöisen kongressin tuen turvin - ainutlaatuinen tapaus Yhdysvaltojen historiassa.

Saksan-kysymys tuli etualalle marraskuussa Hrushtshevin ilmoittaessa aikovansa poistaa neuvostojoukot Berliinistä ja ehdottaessa Berliinistä muodostettavaksi "vapaakaupungin", joka jäisi vaille liittolaisten sotavoimia ja siten kokonaan Itä-Saksan kommunistihallituksen armoille. Lännen vastaus oli jyrkkä kielto, ja Berliinin-kysymyksen saama käänne kuohutti länsimaissa mieliä. Neuvostoliiton esittämän neuvottelutarjouksen uhkavaatimuksen luontoinen määräaika päättyy vuoden 1959 toukokuussa. Joulukuussa Länsi-Berliinissä suoritettujen vaalien tulos oli murskaava isku kommunisteille, jotka menettivät neljänneksen äänistään. Pormestari Willy Brandtin johtama sosialidemokraattinen puolue lisäsi äänimääräänsä saaden hieman yli puolet kaikista äänistä.

Keskustelu Saksan yhdistämisestä jatkui kautta koko vuoden. Yhdistämishanke oli syksyllä laskusuunnassa länsivaltojen osoittaessa melkoista haluttomuutta kysymyksen ratkaisemiseen Neuvostoliiton ehdotusten pohjalta. Erityisesti on Atlantin liiton johto vastustanut yhdistämissuunnitelmia, sillä niiden toteutuminen merkitsisi Atlantinliiton voimakkaan etuvartion Länsi-Saksan luopumista liiton jäsenyydestä. Vuoden aikana tehostettiin Länsi-Saksan aseistamisohjelman toteuttamista. Maaliskuussa liittopäivät hyväksyivät Länsi-Saksan varustamisen ydinaseilla. Varustautumisohjelmassa oli etusijalla Itämeren puolustuksen järjestely. Länsi-Saksan kolme vuotta sitten aloitettua laivaston rakennusohjelmaa laajennettiin. Atlantin-liiton sotilasjohto esitti Länsi-Saksan laivastolle annettavan päävastuun liiton sotilaallisista operaatioista Itämerellä mahdollisen hyökkäyksen tapahtuessa. Suunnitelman toteuttamiseksi tarvitaan Tanskan itärannikolta sotasatamia Länsi-Saksan kasvavaa laivastoa varten. Sotasatamien rakennustöitä kiirehdittiin samalla kun Atlantin-liiton sotilaallisessa johdossa pyrittiin suorittamaan organisatorisia uudelleenjärjestelyjä. Länsi-Saksan puolustusministeri Strauss vaati Tanskan siirtämistä liiton pohjoisesta ryhmästä keski-Euroopan ryhmään, jolloin Länsi-Saksa saisi Tanskan asevoimat johdettavakseen. Tanskan ja ennen muuta Norjan taholta vastustettiin ankarasti Straussin suunnitelmia. Tanskan lehdistö aloitti voimakkaan propagandataistelun Länsi-Saksan laajentuvaa asemahtia vastaan, erityisesti sen Tanskaan tunkeutumisen johdosta.

Poliittinen tilanne Itämerellä jännittyi lähinnä Länsi-Saksan sotilaallisen voiman jatkuvasti kasvaessa. Jo alkuvuodesta kirjoitti neuvostoliittolainen aikakauslehti 'International Affairs' Itämeren kysymyksestä: "On ilmeistä, että jos Länsi-Saksa pitää kiinni tästä politiikasta, joka saa täydellisen tuen Atlantin-sopimusmailta, Itämerestä tulee vaarallinen alue kansainvälisessä politiikassa." Neuvostoliiton asenne jyrkkeni vuoden mittaan ja tämä heijastui myös Neuvostoliiton ja Suomen välisiin suhteisiin syksyllä.

Euroopan poliittinen tilanne pysyi edelleen jännittyneenä. Ainoan vakavamman yrityksen jännityksen laukaisemiseksi teki Puolan ulkoministeri Adam Rapacki, joka esitti syksyllä uuden version aikaisemmasta ns. Rapacki-suunnitelmasta. Lokakuussa 1957 Rapacki esitti YK:n yleiskokouksessa ydinaseettoman vyöhykkeen luomista Keski-Eurooppaan, ts. Puola, Tshekkoslovakia, Itä-Saksa ja Länsi-Saksa eivät saisi lainkaan ydinaseita. Keväällä 1958 länsivallat hylkäsivät Rapackin ehdotuksen. Syksyllä Rapacki vieraili Norjassa ja Lontoossa esittäen, että edellä mainitut valtiot riisuttaisiin kokonaan aseista ja suurvallat vetäisivät joukkonsa niissä olevista tukikohdista. Tämä uusi versio otettiin länsimaissa vastaan sekavin tuntein, Neuvostoliitto sen sijaan asettui sitä tukemaan. Länsimaissa arveltiin Neuvostoliiton joka tapauksessa hyötyvän Rapacki-suunnitelman toteutumisesta enemmän kuin ne. Sen sijaan sosialidemokraattiset puolueet mm. Norjassa ja Länsi-Saksassa osoittivat ilmeistä mielenkiintoa aseettoman vyöhykkeen luomista koskevaa ehdotusta kohtaan. Adenauerin hylättyä Rapacki-suunnitelman Länsi-Saksan sosialidemokraattinen puolue vaati suunnitelman ottamista vakavan pohdinnan kohteeksi.

Englannin työväenpuolueessa esiintyneet erimielisyydet saatiin sovittua lokakuussa pidetyssä vuosikonferenssissa. Puolueen sisäisen yhtenäisyyden vahvistajana esiintyi Aneurin Bevan, "varjohallituksen ulkoministeri", joka konferenssipuheessaan hyökkäsi kiivaasti ulkoministeri Lloydia vastaan. Samassa tilaisuudessa puolueen johtaja Hugh Gaitskell tuomitsi jyrkästi suunnitelmat, joiden mukaan Englannin olisi lopetettava vetypommien valmistus riippumatta siitä, mitä Yhdysvallat ja Neuvostoliitto aikovat tehdä. Päätöslauselmaehdotus, jossa vaadittiin vetypommista luopumista, hylättiin myöhemmin suoritetussa äänestyksessä. Sen sijaan hyväksyttiin kokeiden lopettamista koskeva päätöslauselma.

Länsi-Saksan sosialidemokraatit menestyivät osavaltioiden paikallisissa vaaleissa. Puolueen yleispolitiikkaa sävytti vastustus Adenauer

rin yleistä puolustuspolitiikkaa kohtaan. Erityisen jyrkästi sosialidemokraatit vastustivat Länsi-Saksan varustamista atomiasein. Loppupuolella vuotta puolueen suhtautumisessa Bundeswehriin, Länsi-Saksan armeijaan, tapahtui jossain määrin muuttumista. Aikaisemmin sosialistit kielsivät puolueen jäseniä värväytymästä vapaaehtoisesti armeijaan, mutta lokakuun alussa sosialidemokraattisten liittopäivien jäsenten hyväksymässä julkilausumassa liittopäiväryhmä ilmoitti pitävänsä oikeana puolueen jäsenten liittymistä Bundeswehriin. Tarkoituksena on luoda aikaisempaa lujemmat suhteet valtakunnan puolustusvoimiin.

Italian sosialistipuolueessa (PSI) puolueen sihteeri Nenni pyrki johtamaan puolueensa itsenäiseen asemaan irrottautumalla kommunistien kanssa tapahtuneesta yhteistoiminnasta. Tässä mielessä hän etsi yhteistyömahdollisuuksia Saragatin johtaman sosialidemokraattisen puolueen kanssa. Ratkaisu jäi vuoden 1959 puolelle.

Kommunistisessa valtapiirissä tapahtui vuonna 1958 suuria muutoksia. Jugoslavian ja muiden kommunistimaiden välit viilentyivät jälleen. Kiinan kommunistipuolue hyökkäsi monessa yhteydessä Jugoslavian kommunistipuoluetta vastaan syyttäen sitä "revisionismista". Neuvostoliitto saattoi Jugoslavian taloudellisiin vaikeuksiin päättämällä lopettaa suuret lainasopimuksen mukaiset toimitukset. Saman teki Tshekkoslovakiakin. Jugoslavian ja Albanian suhteet huononivat jatkuvasti, ja kummankin maan lehdistö kävi avointa propagandasotaa.

Kiinassa toimeenpantiin suuria taloudellisia uudistuksia, joista merkittävin on pääministerin paikalta eronneen Maotsetungin ajama kansankommuunijärjestelmän toteuttaminen. Satojen miljoonien ihmisten ohjaaminen työyhteisöihin, kommuuneihin, ei suinkaan ole sujunut kivuttomasti. Tyytymättömyyttä ilmeni eri puolilla jättiläisvaltakuntaa.

Neuvostoliitossa Hrushtshev lopullisesti syrjäytti Bulganinin, jonka tähti oli jo edellisenä vuonna alkanut laskea. Taistelu Molotovin ja Malenkovin johtamaa "puolueenvastaista" ryhmittymää vastaan voimistui vuoden vaihteeseen tultaessa. Sisäisistä järjestelyistä kiinnitti huomiota valtiollisen poliisin päällikön Ivan Serovin siirtäminen toisiin tehtäviin.

Unkarin pääministeri Kadar luovutti tammikuussa tehtävänsä Ferenc Münnichin käsiin. Sisäpoliittisesti maa oli verrattain rauhallinen. Kesäkuussa yllättäen ilmoitettiin, että entinen pääministeri Imre Nagy ja puolustusministeri kenraali Pal Maleter oli salaisessa oikeudenkäynnissä tuomittu kuolemaan ja teloitettu. Vielä kerran läntisen maailman yleinen mielipide tuomitsi Neuvostoliiton ja Unkarin menettelyn syksyn

1956 vallankumouksen tukahduttamisessa. YK:n Unkarin asiain erikoiskomitea esitti telotuksista raportin YK:n XIII yleiskokoukselle, jossa enemmistö esitti ankaran arvostelun tapahtuneen johdosta.

YK:n yleiskokouksessa oli etusijalla aseistariisuntakysymykset. Käytännöllisiin tuloksiin ei idän ja lännen välillä vallinneiden erimielisyyksien johdosta päästy. Neuvosto-Kiinan jäsenyys YK:ssa oli jälleen esillä. Suomen taholta puollettiin jäseneksi ottamista, jota kuitenkin suuri enemmistö vastusti. Asia raukesi jälleen. Muina tärkeinä kysymyksinä käsiteltiin Algerian ja Kyproksen ongelmia, mutta eri käsityskantojen kesken esiintyneet vastakohtaisuudet estivät ratkaisuun pääsyn.

Yleisenä huomiona tarkasteltaessa vuoden 1958 kansainvälispoliittisia tapahtumia on todettava, että kaikkialla on sisäpoliittisen hajaannuksen lopettamiseksi pyritty keskittämään valtaa yksiin käsiin. Erityisesti on huomattava sotilasvallan kasvu Afrikan ja Aasian maissa. Pakistanissa otti kenraali Ayab Khan vallan käsiinsä, Indonesiassa rajoitettiin presidentti Sukarnon toimesta demokraattisia vapauksia, Siamissa siirtyi valta sotilasjuntan käsiin, samoin Burmassa, Libanonissa ja Sudanissa. Kansainvälisen politiikan painopiste on siirtymässä nyt Afrikkaan, jossa itsenäistyneet ja itsenäistyvät valtiot ovat joutuneet idän ja lännen valtapyrkimysten kohteiksi. Vuosi 1959 joutui vastaanottamaan edeltäjältään sekavan poliittisen perinnön, jonka rauhanomaisessa hoitamisessa suurvallat joutuvat ponnistelemaan kauan.

2. Suomen asema

Tasavallan presidentti Urho Kekkonen vieraili Neuvostoliitossa toukokuun 22 - 31 päivinä. Presidentin seurueeseen kuului taloudellisen ja poliittisen elämämme edustajia. Presidentti Kekkonen seurueineen suoritti erittäin ystävällisissä merkeissä sujuneen vierailunsa aikana laajan kiertomatkan mm. Leningradiin, Uralille ja Uzbekistaniin. Neuvostoliiton johtajien kanssa Moskovassa käydyissä neuvotteluissa Neuvostoliitto ilmoitti periaatteessa suostuvansa myöntämään Suomelle pitkäaikaisen 32-40 miljardin markan lainan tavaroina ja 50 vuoden kauttakulkuoikeuden Saimaan kanavaan. Neuvottelujen lopputiedonannossa Suomi ja Neuvostoliitto ilmoittivat kannattavansa Keski-Euroopan ydinaseetonta vyöhykettä eli ns. Rapacki-suunnitelmaa. Presidentin palattua vierailultaan Helsinkiin ministeri Ralph Enckell ilmoitti leh-

distön edustajille järjestetyssä tiedotustilaisuudessa, että Suomen ja Neuvostoliiton välinen sotavankikysymys nykyisessä muodossaan voitiin katsoa loppuunkäsitellyksi.

Tanskan kuningas Frederik IX ja kuningatar Ingrid sekä kruunuperijä, prinsessa Margarethe vierailivat Suomessa kesäkuun 11 - 13 päivinä. Lämpimän veljestunteen ja vilpittömän ystävyyden leimaama vierailu lujitti Suomen ja Tanskan perinnäisiä siteitä.

Syyskuussa matkusti Neuvostoliiton Helsinkiin akkreditoitu suurlähettiläs Lebedev Moskovaan, josta ilmoitettiin, että Suomeen nimitetään uusi suurlähettiläs. Myöhemmin Neuvostoliiton taholta annettiin ymmärtää, ettei neuvotteluja vuoden 1959 tavaranvaihdosta, Saimaan kanavasta eikä Virolahden kalastuskysymyksistä voitu aloittaa aikaisemmin tehtyjen sopimusten mukaisesti. Neuvostoliiton suhtautuminen Suomeen kiristyi vuoden loppuun tultaessa. Erityisesti Neuvostoliiton lehdistö hyökkäsi pääministeri Fagerholmin hallitusta vastaan tarkoituksenaan painostaa hallitusta ja siten vaikeuttaa sen toimintaa. Suurlähettiläänn nimityskysymys siirtyi vuoden 1959 puolelle.

3. Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismaiden yhteistyön kannalta laajakantoisin ja tärkein kysymys oli edelleenkin vuoden 1958 aikana suunniteltu pohjoismaiden välinen taloudellinen yhteistyö. Pohjoismaiden Neuvoston istunnossa 1954 hyväksytyn suosituksen perusteella jatkuneet asiantuntijain ja virkamiesten suorittamat selvitykset olivat vuonna 1957 johtaneet Pohjoismaiden taloudellisen yhteistyövaliokunnan ensimmäisen raportin valmistumiseen. Sanottua raporttia, joka käsitti 80 prosenttia pohjoismaiden välisestä tavaranvaihdosta, käsiteltiin Pohjoismaiden Neuvoston talousvaliokunnan ja yhteistyöministereiden yhteisessä kokouksessa Hindåsissa Ruotsissa syksyllä 1957 ja tämän kokouksen tuloksena yhteistyöministerit antoivat yhteistyövaliokunnalle tehtäväksi selvittää mahdollisuudet vielä jäljellä olevan 20 prosentin sisällyttämisestä mahdolliseen tulliliittoon. Yhteistyövaliokunnan saatua lisämietintönsä valmiiksi syyskuussa 1958 kokoontui neuvoston talousvaliokunta jälleen pohtimaan taloudellista yhteistyötä yhdessä yhteistyöministereiden kanssa Saltsjöbadenissa Ruotsissa syyskuun 22-23 päivinä. Tässä kokouksessa ilmeni muiden pohjoismaiden kuin Suomen taholta halu ennen pohjoismarkkinoita koskevan ratkaisun tekoa odottaa Länsi-Euroopassa vireillä olevien taloudellisten yhteistyösuunnitelmien, eritoten mahdollista vapaakauppa-aluetta koskevien neuvottelujen tuloksia. Vaikkakin asiantun-

tijaelinten selvitystyö oli suurimmalta osaltaan loppuunsuoritettu, eivät neuvottelut olleet johtaneet vielä tuloksiin m.m. maataloustuotteiden ja kalatuotteiden osalta. Saltsjöbadenin kokouksessa päätettiin, että koko pohjoismarkkinakysymys otettaisiin käsiteltäväksi Pohjoismaiden Neuvoston 6. istunnossa Oslossa marraskuun 9-15 päivinä 1958. Sitä ennen neljän pohjoismaan hallitukset jättivät koko yhteistyövaliokunnan aineiston ehdotuksineen, mikä aineisto käsitti kaikkiaan 8 nidettä, neuvostolle. Hallitukset selittivät nimenomaan, etteivät ne olleet määritelleet kantaansa yhteistyövaliokunnan ehdotukseen pohjoismaiden välisen tulliliiton solmimisesta. Neuvoston istunnossa vahvistui käsitys siitä, että vapaakauppa-aluetta koskevien neuvottelujen jatkuessa ei lopullista ratkaisua pohjoismarkkinoiden kohtalosta ollut odotettavissa. Neuvosto hyväksyi kuitenkin asian edelleen kehittämisen kannalta tärkeän suosituksen, jonka mukaan hallituksia kehotettiin käymään neuvotteluja pohjoismaiden välisen taloudellisen yhteistyön muodoista, jotta ratkaisu voitaisiin tehdä viivytyksettä olosuhteiden sen salliessa. Tämän suosituksen perusteella pohjoismarkkinakysymys siirtyi poliittiselle tasolle. Jo joulukuussa pidettäväksi suunniteltu pääministerikokous jouduttiin kuitenkin Suomen hallituskriisin vuoksi siirtämään tammikuuhun 1959.

Pohjoismarkkinoita monin verroin suppeampi, mutta varsinkin maamme pohjoisimmille seuduille työllisyyden kannalta erittäin merkityksellinen on suunnitelma norjalais-suomalaisen sulfaattiselluloosatehtaan perustamisesta Kirkkoniemeen. Tätä tehdashanketta koskevat neuvottelut jatkuivat vuonna 1958. Jo tammikuussa oli yhteinen sekakomitea antanut mietintönsä asianomaisille hallituksille. Mietinnön perusteella myönnettiin sekä Norjassa että Suomessa varoja vielä tarkempien selvitysten suorittamiseen ja asiantuntijakomitea työskentelikin vuoden aikana käytännöllisten kysymysten ratkaisemiseksi. Komitea ei saanut kuitenkaan työtään valmiiksi vielä vuonna 1958.

Voimataloudelliset kysymykset ovat olleet yhteispohjoismaisten selvitysten kohteena ja pohjoismaiden vesivoimakomitean selostus tästä yhteistyöstä ja vastaisista suunnitelmista valmistui elokuussa 1958. Pohjoismaiden Neuvosto hyväksyi marraskuussa 1958 suosituksen, jossa hallituksia kehotettiin jatkamaan yhteistyötä voimatalouden alalla, mistä jo näkyvimpänä tuloksena on Ruotsin ja Suomen voimaverkostojen yhteenkytkentä Tornionjoen poikki. Valtava suunnitelma Tornionjärven vesivarojen hyväksikäytöstä ja eräitten Suomen puoleisten vesistöjen suuntaamisesta länteen kaipaa vielä laajoja lisäselvityksiä ja kannatavuuslaskelmia, joiden suorittaminen kestänee useampia vuosia.

4. Sisäpolitiikka

Kertomusvuoden merkittävimmän poliittisen tapahtuman muodostivat heinäkuun 6-7 päivinä toimitetut eduskuntavaalit. Vuoden aikana ennätti istua kolme eri hallitusta, joista viimeinen, K-A. Fagerholmin muodostama hajosi joulukuussa, joten maassa vallitsi kertomusvuoden päättyessä hallituspula.

Puolueen sisäisissä asioissa tapahtui merkittävää selkiintymistä. Puolueopposition nimissä tapahtuneen liikehtimisen johtoaines jättäytyi puolueen ulkopuolelle perustaen mm. oman eduskuntaryhmänsä. Puolueväen reaktio tällaiseen tulokseen johtanutta opposition politiikkaa vastaan tuli esiin järjestöissä kautta maan ja mm. kaikki piirikokoukset asettuivat puolueen politiikan taakse. Marraskuussa kokoontunut puolueneuvosto teki lopullisesti päätöksen sääntöjen vastaisesti menettelevien erottamiseksi puolueesta.

a) v. Fieandtin hallituksen loppuvaiheet

Marraskuussa 1957 muodostettu v. Fieandtin presidentinhallitus oli kokoonpanoltaan heterogeeninen ja politiikassaan horjuva. Toiminnassaan se askarteli lähinnä valtiontalouden pienten menoerien kuten komiteamenojen supistamiseksi.

Tammikuussa 1958 SKDL:n eduskuntaryhmä jätti hallituksen vastattavaksi työllisyyspolitiikkaa koskevan välikysymyksen. Välikysymysäänestyksessä vain SKDL:n ponsi tähtäsi hallituksen kaatamiseen muiden tyytyksessä antamaan hallitukselle ohjeita työllisyyskysymyksen hoitamisektyessä si. Loppuäänestyksessä eduskunta hyväksyi maalaisliiton ponnen äänimäärin 152-44.

Kommunistien pysyvänä propagandaväitteenä oli, että v. Fieandtin hallitus toimi Sosialidemokraattisen Puolueen suojeluksessa ja sen pyrkimyksiä toteuttaen. Tähän väitteeseen yhtyi myös maalaisliittolainen propaganda erityisesti sen jälkeen kun hallitus maaliskuussa maatalous-tulolain perusteella toimeenpani elintarvikkeiden hintojen korotuksia mm. poistamalla viljan kaksihintajärjestelmän.

Huhtikuussa maalaisliiton eduskuntaryhmä jätti hallituksen vastattavaksi välikysymyksen viljan hinnan korottamisesta. Pian sen jälkeen jätti sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä hallitukselle välikysymyksen maataloustulolaista, joten hallituksella oli yhtä aikaa vastattavanaan kaksi välikysymystä.

Maalaisliitto oli ennakkoon ilmoittanut haluavansa kaataa hallituksen. Välikysymysäänestyksen alla se kuitenkin ryhtyi neuvottelemaan

v. Fieandtin kanssa saadakseen hallitukselta lupauksen haluamastaan ratkaisusta, jolloin hallitus voisi jäädä paikoilleen. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei pyrkinyt hallituksen kaatamiseen, koska vaalien läheisyys ei näyttänyt tarjoavan edellytyksiä kestävän hallitusratkaisun löytämiseen. Ryhmän tekemän välikysymyksen tarkoituksena oli saada hallitus peruuttamaan tapahtuneet hinnankorotukset sekä antamaan esityksen uudeksi maataloustulolaiksi. Välikysymysäänestyksessä 18.4. kävi kuitenkin niin, että maalaisliiton eduskuntaryhmä joutui yhtymään sosialidemokraattien ponteen, jonka hallitus tulkitsi epäluottamuslauseeksi.

b) Kuuskosken hallitus

Hallituksen kaaduttua sosialidemokraattinen puoluetoimikunta ja eduskuntaryhmä asettuivat sille kannalle, että olisi muodostettava laajapohjainen parlamentillinen hallitus. Sellaisen hallituksen muodostamisesta ei kuitenkaan päästy vakavasti keskustelemaan. Tasavallan presidentti nimitti 26.4. uuden, Reino Kuuskosken johtaman presidentinhallituksen, joka poliittiselta sävyltään oli entistä enemmän maalaisliittolais-skogilainen. Tyyne Leivo-Larsson nimitettiin varapääministeriksi, minkä lisäksi hallituksessa olivat skogilaisten edustajina Antikainen, Lepistö ja Liljeström. Myös työnantajapiireillä oli hallituksessa edustajansa.

Uusi hallitus oli sekä hajanainen että henkilökokoonpanoltaan heikko. Sen toiminnallisena huippuna olivat kaksi valtiovierailua: tasavallan presidentin vierailu Neuvostoliitossa ja pääministerin vierailu USA:ssa. Vaalien jälkeen paljastui, että mm. vuotuinen työllisyystyöohjelma oli jäänyt hallitukselta kokonaan laatimatta.

c) Eduskuntavaalit

Heinäkuun 6 - 7 päivinä pidettyjä vaaleja edeltänyt vaalitaistelu käytiin erittäin pingoittuneen mielialan vallitessa. Työttömyys ja muut taloudelliset vaikeudet olivat jatkuvasti kärjistyneet. Lopulta oli myös valtiollinen elämä käynyt epänormaaliksi. Parlamentilliset hallitukset oli korvattu presidentinhallituksilla, jotka eivät pystyneet yhteistyöhön eduskunnan kanssa. Lisäksi voitiin näiden uudentyyppisten hallitusten työkyvystä ja henkilökokoonpanosta esittää varsin painavia huomautuksia.

Puolueiden välinen kiista oli niin ikään muuttanut luonnettaan ja käynyt entistä katkerammaksi. Kommunistien mutta myöskin maalaisliiton

nähtiin mielellään tukevan kaikkea sellaista politiikkaa, mikä mahdollisesti saattaisi aiheuttaa sisäistä hajaannusta ja vaikeuksia Sosiaalidemokraattisessa Puolueessa. Edellisen vuoden ottopoikahallitusta seurasivat muodoiltaan varovaisemmat mutta sävyltään samankaltaiset presidentinhallitukset, joissa selvästi nähtiin maalaisliittolaisen politiikan sormenjäljet.

Maalaisliiton, kommunistien ja skogilaisten muodostaman blokin käytettävissä oli suurimmalta osaltaan myös Suomen kansanpuolue. Tämä sinänsä hajanainen puolueryhmittymä löysi yhdistäväksi siteekseen "tasavallan presidenttiä vastaan kohdistettujen hyökkäysten torjumisen" sekä "Paasikiven-Kekkosen ulkopoliittisen linjan". Kummankin iskulauseen kärki kohdistui tarkoituksellisesti nimenomaan sosialidemokraatteihin.

Puolueemme joutui käymään vaalitaistelua varsin vaikeissa olosuhteissa. Ulkopuolisen painostuksen ohella oli puolueen sisällä oppositioaineksia, joiden toiminta pääsi eräin paikoin aiheuttamaan sekaannusta ja epäuskoa sosialidemokraattisten valitsijoitten keskuudessa.

Yhtenäisen ja luottamusta herättävän vaalitaistelun aikaansaamiseksi puolueneuvosto ja puoluetoimikunta ryhtyivät keväällä eräisiin toimenpiteisiin. Epäluotettaviksi osoittautuneilta ottopojilta kiellettiin pääsy puolueen vaalilistoille, samalla kun pyrittiin siihen, etteivät mielipidesuuntaan liittyvät näkökohdat muutoin saisi vaikuttaa ehdokkaiden asetteluun ja valituksi tulemiseen.

Puoluetoimikunnan pyrkimyksenä oli saada vaalilistoille tasapuolisesti sekä puolueen että sen opposition kannalla olevia ehdokkaita. Tämä pyrkimys ei kuitenkaan johtanut toivottuun tulokseen. Opposition johto valvoi tarkoin, että sen kannalla olevia ehdokkaita nimettiin puolueäänestykseen vain pieni määrä, jotta äänten keskittäminen olisi käynyt mahdolliseksi. Puolueäänestys karsi kaikesta huolimatta useimmissa vaalipiireissä opposition ehdokkaita. Vielä jäljelle jääneistäkin opposition johto kehotti useita kieltäytymään, jotta propaganda ja äänten äärimmäinen keskittäminen varsinaisessa vaalissa olisi voitu suorittaa. Seurauksena tästä opposition politiikasta oli se, että useimmissa vaalipiireissä jäi puolueen listoille vain 1-3 ehdokasta, jotka tunnustautuivat opposition kannattajiksi. Ehdokkaiden alueellinen jakautuminen vaalipiireissä muodostui tällaisen taktiikkapelin seurauksena varsin epätarkoituksenmukaiseksi, mutta oppositio saavutti kylläkin tarkoituksensa käyttää lukuisille ehdokkaille hajaantuvia puolueen ääniä omien ehdokkaittensa läpiviemiseen.

Ennen vaaliliittojen lopullista muodostamista vaadittiin puoluetoimikunnan päätöksen mukaisesti kaikilta listoille asetettavilta sosialidemokraattisilta ehdokkailta seuraavansisältöinen kirjallinen sitoumus:

"Suostuessani Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen kansanedustajaehdokkaaksi vuoden 1958 eduskuntavaaleissa sitoudun kaikessa puoluetoiminnassani ja erikoisesti eduskuntaryhmässä lojaalisti noudattamaan puolueen ohjelmaa ja sääntöjä sekä päättävien puolue-elinten päätöksiä. En myöskään tule osallistumaan puoluejärjestöjen ja puolue-elinten ulkopuolella tapahtuvaan järjestäytyneeseen ryhmätoimintaan."

Tällainen menettely oli tarpeen nimenomaan kahdesta syystä. Edellisen eduskunnan aikana olivat eräät sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän jäsenet, ennen muuta "ottopojat" rikkoneet sääntöjä ja ryhmäkuria niin julkeasti, että oli välttämätöntä vakavasti muistuttaa kaikkia edustajaehdokkaita puoluejäsenyyden asettamista velvoituksista. Toisaalta oli tarpeen ottaa pohja pois siltä vastustajien propagandalta, jonka mukaan sosialidemokraatteja äänestävillä ei ollut minkäänlaista varmuutta siitä, minkä poliittisen ryhmän hyväksi heidän äänensä lopuksi koituvat. (Myöhempi kehitys kuitenkin osoitti, että kymmenen valituksi tullutta rikkoi antamansa sitoumuksen.)

Puolueneuvosto ja puoluetoimikunta määräsivät antamissaan vaaliohjeissa, että vaalipropagandaa oli harjoitettava tasapuolisesti ja että henkilömainonnan niinkuin muunkin propagandan tulee tapahtua asianomaisten puolue-elinten valvonnassa ja suostumuksella.

Puolue-elimet pyrkivät noudattamaan näitä ohjeita niin pitkälle kuin se oli mahdollista. Jo kevätkesällä kävi kuitenkin ilmi, että oppositioehdokkaat eivät aikoneet noudattaa puolueen vaaliohjeita. Heidän toimestaan ja suostumuksellaan aloitettiin laajamittainen ja valtavasti varoja vaatinut erillispropaganda. Koska tässä propagandassa ei tyydytty pelkästään oppositioehdokkaiden mainontaan, vaan siinä saamalla hyökättiin puoluetta ja sen muita ehdokkaita vastaan, oli puolueen omassa propagandassaan vaalitaistelun loppuvaiheissa pidättäydyttävä eräiden oppositioehdokkaiden mainostamisesta.

Neljässä vaalipiirissä, Helsingissä, molemmissa Hämeen piireissä ja Vaasan pohjoisessa vaalipiirissä oli "sos.-dem. oppositiolla" erillinset vaaliliittonsa, joiden ehdokkaat ja asiamiehet puolueneuvosto 10.5. pitämässään kokouksessa katsoi puolueesta eronneiksi. Näillä hajoitusvaaliliitoilla oli hämäännyttävä ja puolueen voimaa hajoittava vaikutus, joka johti paikkojen menetykseen em. vaalipiireissä Vaasan pohjoista vaalipiiriä lukuunottamatta.

Puolueen vaalitunnuksina olivat poliittisella alalla paluu parlamentarismiin ja taloudellisella alalla vaatimus tehokkaasta teollistamispolitiikasta. Valitut vaalitunnukset osoittautuivat ajankohtaisiksi ja valitsijoita kiinnostaviksi. Vaalimateriaali oli peruspiirteiltään samanlaista kuin aikaisemmissakin vaaleissa käytetty. Mainitsemisen arvoisena poikkeamisena oli vain kevättalvella Pohjois- ja Keski-Suomessa järjestetty julistekampanja teollistamisen puolesta.

Vaalitaisteluorganisaatio jouduttiin rakentamaan vapaaehtoisten puoluetyöntekijäin varaan suuremmassa määrin kuin monissa aikaisemmissa vaaleissa. Tästä huolimatta organisaatio toimi varsin tyydyttävästi ja puoluejärjestöjen vaali-innostus oli hyvä.

Vaalitulokaen tunnusomaisin piirre oli vuosikausia oppositiossa olleiden puolueiden, kokoomuksen ja SKDL:n menestyminen. Ruotsalaista kansanpuoluetta lukuunottamatta kaikki viime vuosina hallituksessa istuneet puolueet kärsivät vaalitappion. Viimeksi mainituille puolueille oli lisäksi yhteistä sisäinen käymistila ja eripuraisuus. Maalaisliiton kärsimän vaalitappion ja SKDL:n saaman vaalivoiton suuruus olivat vaalien suurimpia yllätyksiä. Kansanpuolueen kärsimä katastrofaalinen tappio, samoin kuin oman puolueemme osalle tullut kuuden paikan menetys olivat sen sijaan kutakuinkin ennakoitavissa.

Viime vuosina harjoitetun politiikan epäonnistuminen oli epäilemättä pääasiallisimpana syynä hallituspuolueiden vaalitappioon. Epäonnistuneen politiikan aiheuttama erimielisyys puolueiden sisällä sai poliittisesti passiiviset valitsijat asennoitumaan johdonmukaisen oppositiopolitiikan hyväksi.

Myös vaaliteknillisillä seikoilla näyttää olleen vaikutusta vaalien tulokseen. Yllättävän alhainen osanotto vaaleihin suosii perinteellisen käsityksen mukaan sekä kommunisteja että kokoomuspuoluetta. Epäilden vaalipiirien viimeiset paikat ratkesivat viime vaaleissa epätavallisen pienellä marginaalilla. Näiden paikkojen jakautumisessa oli sekä maalaisliitolla että omalla puolueellamme poikkeuksellisen huono onni.

Olosuhteet huomioiden voidaan Sosialidemokraattisen Puolueen saavuttamaa vaalitulosta pitää varsin tyydyttävänä. Odottamaton vaalitappio kärsittiin vasta vaalien jälkeen, jolloin kymmenen puolueen listoilta valittua ilmoitti rikkovansa sitoumuksen ja jäävänsä sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän ulkopuolelle.

Kansallisen politiikan kannalta vuoden 1958 vaalit muodostuivat tärkeäksi opetukseksi. Ennen muuta maalaisliitto sai havaita, että sen

hajoita-ja-hallitse-politiikka oli tullut kalliiksi sekä maalle että puolueelle itsellensä. Tämän opetuksen seurauksena maalaisliiton eduskuntaryhmän politiikassa nähtiin vaalin jälkeen selvä muutos, jonka pysyväisyydestä ei kuitenkaan ole toistaiseksi saatu varmuutta.

d) Fagerholmin III hallitus

Eduskunnan kokoonnuttua vaalien jälkeen aloitettiin hallitusneuvottelut korostetun muodollisuuden merkeissä. Eduskuntaryhmien suuruusjärjestyksessä saivat tunnustelutehtävän Kilpi, Sukselainen, Hiltunen ja Hetemäki.

Kilven yritys vasemmistolaisen enemmistöhallituksen muodostamiseksi raukesi siihen, että puolueemme taholta tähdennettiin demokraattisten puolueiden enemmistöhallitusta. Sukselainen, Hiltunen ja Hetemäki joutuivat luopumaan siitä syystä, että maalaisliitto ilmoitti haluavansa pysyä syrjässä hallituksesta.

Seuraavassa vaiheessa tasavallan presidentti kehotti maalaisliiton, sosialidemokraattien ja "sos.-dem. opposition" eduskuntaryhmiä neuvottelemaan keskenään sekä tulevan hallituksen ohjelmasta että pohjasta. Näin alkaneissa neuvotteluissa sovittiin Fagerholmin III hallituksen ohjelmasta.

Kolmen ryhmän väliset neuvottelut käytiin valmistelevalta osaltaan "kolmen miehen komiteassa", jonka muodostivat Virolainen, Pitsinki ja Uoti. Tässä komiteassa sekä Virolainen että Uoti olivat sillä kannalla, että myös kommunistit olisi otettava mukaan muodosteilla olevaan hallitukseen. Neuvotteluvaltuuskuntien kokouksessa "sos.-dem. opposition" kanta jäi avoimeksi, kun taas maalaisliiton valtuuskunta yhtyi siihen sosialidemokraattisen valtuuskunnan kantaan, että hallitukseen pitäisi saada kaikki muut ryhmät paitsi kommunistit.

Ohjelmaa koskeviin neuvotteluihin kutsuttiinkin loppuvaiheessa kaikki ryhmät kommunisteja lukuunottamatta. Ohjelma hyväksyttiin yksimielisesti, mutta kun K.-A. Fagerholm sitten sai tehtäväkseen hallituksen muodostamisen, jättäytyi "sos.-dem. oppositio" syrjään sillä verukkeella, että Sosialidemokraattisen Puolueen sisäisiä asioita ei järjestetty uudelleen hallitusratkaisun yhteydessä ja että suunnitellusta hallituksesta tulisi liian "oikeistolainen".

Muodostetun hallituksen taakse tuli 137 edustajan eli runsas 2/3 enemmistö. K.-A. Fagerholmin lisäksi hallitukseen tulivat Sosialidemokraattisen Puolueen edustajina Olavi Lindblom työministeriksi, Onni Hiltunen kauppa- ja teollisuusministeriksi sekä Väinö Leskinen ja Ra-

fael Paasio sosiaaliministereiksi. Maalaisliitolla oli hallituksessa viisi edustajaa kuten sosialidemokraateillakin, kokoomuspuolueella kolme ja kansanpuolueilla yksi kummallakin.

Uusi hallitus oli kokoonpantu työkykyisistä ja omassa puolueessaan arvovaltaa nauttivista henkilöistä. Yhteistyö hallituksessa oli mallikelpoista ja muodosti siten jyrkän vastakohdan aikaisempien vuosien kyttäilypolitiikalle.

Laajapohjainen parlamentillinen hallitus sai myönteisen vastaanoton lähes kaikissa kansalaispiireissä. Yleisessä mielipiteessä alkoi orastaa usko niin taloudellisten kuin poliittistenkin vaikeuksien voittamisesta. Vapaissa maissa tervehdittiin tyydytyksellä uutta hallitusta, jonka uskottiin kykenevän olojen vakaannuttamiseen.

Hallitus kävi ripeästi käsiksi keskeisimpiin taloudellisiin tehtäviin, ennen muuta teollistamiskysymyksiin. Yleinen korkokannan alennus sekä vientimaksu- ja investointirahastovarojen irroittaminen kannustivat yrityksiä erittäin huomattaviin investointisuunnitelmiin monilla teollisuudenaloilla. Valtion oman yritystoiminnan laajentamisek-
si oli Otanmäki-suunnitelman vahvistuminen merkittävin toimenpide.

Oppositioon jääneet ryhmät, SKDL ja "sos.-dem. oppositio" aloittivat hallitusta vastaan erittäin kiihkeän kampanjan heti nimittämishetkestä alkaen. Aiheena oli hallituksen ulkopoliittinen asenne, josta myös maalaisliiton lehdistö alkoi moittia ja epäillä hallitusta kommunistilehtien ja Päivän Sanomien tapaan.

Hallituksen tilille ei voitu panna ainoatakaan tekoa tai laiminlyöntiä, joka olisi viitannut hallituksen pyrkimykseen muuttaa maan ulkopoliittista suuntausta. Päin vastoin voidaan osoittaa, että hallitus mm. tehokkain toimenpitein tasapainoitti Suomen ja Neuvostoliiton välistä kauppaa, jossa edellisten hallitusten aikana oli päässyt syntymään suuri vientiylijäämä. Niinikään hallitus arvovallallaan sai ehkäistyksi paljon ennakkokohua herättäneiden Leinon muistelmien julkaisemisen.

Tosiasioiden sijasta hallitusta vastaan suunnattu propaganda otti käyttöönsä pelkkiä vihjailuja siitä, mitä Neuvostoliitossa luultavasti arvellaan Suomen hallituksesta ja sen henkilökokoonpanosta. Näitä vihjailuja lainailtiin eräissä Neuvostoliiton lehdissä, joista ne puolestaan lainattiin takaisin kampanjaa harjoittaneisiin suomalaisiin lehtiin. Yleinen käsitys oli se, että myös tasavallan presidentti suhtautui hallitukseen kylmäkiskoisesti ja rajoitti kosketuksensa sen kanssa vähimpään mahdolliseen.

Ne ryhmittymät, jotka kamppailivat keskenään Neuvostoliiton parhaan ystävän ja hallituksen ankarimman vastustajan mainesanasta, saivatkin vähin erin jonkinlaista tukea pyrkimyksilleen Neuvostoliiton taholta. Syyskuun puolivälissä poistui suurlähettiläs Lebedev maasta mielenosoituksellisesti hyvästiä heittämättä. Eräitä aiottuja neuvotteluja Suomen ja Neuvostoliiton välillä lykättiin ja lopulta Neuvostoliitto jopa keskeytti eräitä kauppasopimuksen mukaisia tilauksia.

Maalaisliiton sisällä harjoitettu voimakas painostus hallitusyhteistyön kannalla ollutta puolueen siipeä ja ministeriryhmää vastaan johti lopulta tulokseen. Ulkoministeri Virolainen jätti eroanomuksensa marraskuun lopulla perustellen eroansa ulkopoliittisilla vaikeuksilla. Tämän jälkeen maalaisliiton taholla vaadittiin hallitusta "toteamaan asemansa kestämättömyyden" sekä jättämään eroanomuksensa. Tällä taktiikallaan maalaisliitto pyrki välttämään hallituksen kaatajan vastuuta. Pääministeri Fagerholm ilmoitti kuitenkin, että hallitus jättää eroanomuksen vain siinä tapauksessa, että maalaisliiton koko hallitusryhmä ilmoittaa eroavansa. Näin tapahtui 5. päivänä joulukuuta, ja samana päivänä jätettiin koko hallituksen eroanomus. Uusi maalaisliittolaisista muodostettu hallitus V.J. Sukselaisen johdolla syntyi monien, presidentinhallitukseen tähdänneiden neuvotteluiden jälkeen vasta vuoden 1959 puolella.

5. Puolueen sisäiset asiat

Vuoden 1957 lopulla lähetettiin "ryhmä 94:n" nimissä puoluetoimikunnalle kirjelmä, jossa esitettiin toimenpiteitä "yhteisten vaaliliittojen" aikaansaamiseksi. (Liite n:o 1.) Käytännössä tämä esitys tähtäsi siihen, että puoluetoimikunta puolueäänestyksen jälkeen puuttuisi lopulliseen listoille asetteluun niiden henkilöiden hyväksi, jotka "ryhmä 94:n" toimesta osoitettaisiin. Puoluetoimikunta jätti asian puolueneuvoston ratkaistavaksi. Tammikuussa kokoontunut puolueneuvosto päätti, että viittä "ottopoikina" hallitukseen mennyttä ei saanut asettaa ehdokkaiksi puolueen vaalilistoille. Muussa suhteessa oli ehdokasasettelun tapahduttava puolueäänestyksen tulosta noudattaen.

Helmikuun puolueäänestyksessä oppositioehdokkaat ja erityisesti "ottopojat" menestyivät varsin heikosti. Joukko ehdokasasemaan pääseistä kieltäytyi ehdokkuudesta puolueäänestyksen jälkeen, jotta äänten keskitys oppositioehdokkaille varsinaisissa vaaleissa olisi mah-

dollisimman tehokasta. Kaikki puolueen listoille asetetut ehdokkaat allekirjoittivat puoluetoimikunnan päätöksen mukaisen lojaalisuussitoumuksen, jonka tarkoituksena oli hälventää oppositiotoiminnan aiheuttamaa epäluuloa sosialidemokraattisten valitsijain keskuudessa. (Lojaalisuussitoumuksen sanamuoto liitteenä n:o 2.)

Kevätkaudella pidetyissä piirijärjestöjen vuosikokouksissa tuli voimakkaana esille puolueväen reaktio säännöistä piittaamatonta järjestäytynyttä oppositiotoimintaa ja tekeillä olleita hajoitusvaaliliittoja vastaan. Sääntöjen puitteissa sujuneista voimakashenkisistä piirikokouksista oli ainoana poikkeuksena Kokkolan piirin piirikokous, josta opposition kannalla olleet poistuivat pitämään omaa piirikokoustaan. Tämän seurauksena sekä aikaisemman piiritoimikunnan toimenpiteistä johtuen piirijärjestössä syntyi sääntöjen kannalta laiton tila, joka pakotti toimenpiteisiin uuden piirijärjestön perustamiseksi Vaasan läänin pohjoisen vaalipiirin alueelle.

Sen jälkeen kun oli käynyt selvästi ilmi, että "puolueopositio" suunnitteli omia vaaliliittojaan ainakin neljään vaalipiiriin, teki puoluetoimikunta päätöksen, jonka mukaan tällaisten vaaliliittojen ehdokkaat ja asiamiehet katsotaan puolueesta eronneiksi. Tästä huolimatta mainitut vaaliliitot sittemmin muodostettiin ja ne vetosivat valitsijoihin sosialidemokratian nimellä käyttäen vaalipropagandaansa erittäin paljon tuntemattomista lähteistä saatuja varoja.

Toukokuun alussa matkustivat Väinö Tanner, Olavi Lindblom ja Kaarlo Pitsinki puoluetoimikunnan edustajina Tukholmaan neuvotellakseen Ruotsin ammattijärjestön puheenjohtajan Arne Geijerin kutsusta SAK:n edustajien kanssa puolueen ja SAK:n sos.-dem. johdon välisistä suhteista. Neuvottelujen tuloksena syntyi sopimus, joka tähtäsi molemminpuoliseen riippumattomuuteen sekä yhteistyöhön puolueen ja SAK;n kesken (liite n:o 3). Käytännössä tällä sopimuksella ei kuitenkaan ollut mitään merkitystä, sillä SAK:n silloinen johto halusi jatkuvasti pitää SAK:n yhteistyössä "puolueoppositon" eikä puolueen kanssa.

Vaalitulosten tultua julkisuuteen kävi ilmi, että joukko "puolueoppositioon" lukeutuneita valituksi tulleita ehdokkaita oli allekirjoittanut lojaalisuussitoumuksen pelkässä hämäämisen tarkoituksessa. Kymmenen puolueen vaaliliitoista valittua edustajaa lähetti ennen valtiopäivien kokoontumista puoluetoimikunnalle yhteisen kirjeen, jossa he ilmoittivat tulevansa sosialidemokraattiseen eduskuntaryhmään vain erityisillä puolueen sisäisiä asioita koskevilla ehdoilla. Puoluetoimikunta vastasi asianomaisille ilmoittamalla, että puolueen sisäiset

asiat käsiteltäään puolueen elimissä sekä kehotti heitä sitoumuksensa mukaisesti saapumaan sosialidemokraattiseen eduskuntaryhmään.

Eduskunnan kokoonnuttua käytiin vielä lyhyt tunnusteleva neuvottelu sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän ja kymmenen ryhmästä loikanneen välillä. Tämä neuvottelu raukesi kymmenen taholta esitettyihin kohtuuttomiin vaatimuksiin sekä siihen, että he kesken neuvottelun kiirehtivät perustamaan erillisen "sos.-dem. opposition" eduskuntaryhmän yhdessä kolmen hajoitusvaaliliitoista valitun edustajan kanssa.

Näin syntynyt uusi eduskuntaryhmä noudatti syntymästään lähtien epäitsenäistä kommunisteja myötäilevää politiikkaa, jonka päätarkoituksena näytti olevan Sosialidemokraattisen Puolueen vahingoittaminen. Erikoisesti Fagerholmin III hallituksen muodostamisen jälkeen "sos.-dem. oppositio" kilpaili kommunistien kanssa pyrkimyksissä kylvää ulkopoliittista epäluuloa hallitusta ja erityisesti sen sosialidemokraattisia jäseniä kohtaan.

Vuoden lopulla käytiin pääministeri Fagerholmin johdolla vielä kerran sovintoneuvotteluja puolueen ja "sos.-dem. opposition" johdon välillä. Nämä neuvottelut raukesivat siihen Simosen muotoilemaan vaatimukseen, että puoluetoimikunta oli uudistettava "sos.-dem. opposition" taholta esitettyjen ulkopoliittisten näkökohtien mukaisesti. Neuvottelujen puheenjohtajana toiminut K.-A. Fagerholm joutui neuvottelujen loppumista koskevassa lausunnossaan toteamaan, että Simosen muotoileman vaatimuksen ilmeisenä tarkoituksena oli neuvottelujen karille ajaminen.

Vuoden 1958 alusta ilmestymisensä aloittanut Päivän Sanomat, joka perustettiin eräiden ammatillisten järjestöjen ja TUL:n toimesta, on toiminut "sos.-dem. opposition" äänenkannattajana. Lehden henki on ollut jyrkästi sos.-dem. puolueen vastainen.

Marraskuun 29. päivänä kokoontunut puolueneuvosto joutui tekemään puoluekiistan lopulliseen ratkaisuun tähtäävän päätöksen. Puolueesta erotettaviksi määrättiin "sos.-dem. opposition" eduskuntaryhmän ja neuvottelukunnan jäsenet sekä palkatut toimitsijat, siinä vaiheessa kaikkiaan 25 puolueen jäsentä. Tämä päätös antoi jäsenistölle ja puoluejärjestöille niiden kaipaaman selventävän ohjeen suhtautumisessa puoluetta hajoittavaan toimintaan.

6. Taloudellinen kehitys

Pari viimeksi kulunutta vuotta ovat osoittaneet mitä selvimmin, että vuoden 1957 puoluekokouksessa tehdyt toteamukset talouselämämme kehityksen jälkeenjääneisyydestä sekä teollistamista koskevat vaatimukset osuivat asian ytimeen. Viime vuosina ei uusia työpaikkoja ole

muodostunut siinä määrin kuin väkiluvun kasvu ja entisen tuotannon rationalisointi edellyttäisivät, joten rakenteellinen työttömyys on lisääntynyt. Vuoden 1956 päättyessä työttömyyskortistoihin oli merkitty 38 000, v:n 1957 vastaavana ajankohtana 54 000 ja v:n 1958 lopulla 85 000 henkilöä.

Vuosi vuodelta tapahtuva työttömyyslukujen nousu ei tietenkään sellaisenaan kuvaa rakenteellisen työttömyyden kasvua, koska niihin on ollut vaikuttamassa myös kausiluontoisia tekijöitä. Erityisesti vuosi 1958 oli selväpiirteistä laskusuhdanteen aikaa, jonka aiheuttivat kahdelta eri taholta tulevat ja samanaikaisesti vaikuttavat syyt. Ensinnäkin voidaan todeta, että kansainvälisillä markkinoilla ja erityisesti niissä maissa, joiden talouselämän kehitys eniten vaikuttaa meidän oloihimme, kuten Englannissa, heikkeni taloudellinen aktiviteetti aiheuttaen hintojen alenemista ja vaikeuttaen mm. Suomen ja muiden pohjoismaiden vientitavaroiden menekkiä. Niinpä Ruotsissakin ensi kertaa sodan jälkeen ilmeni työttömyyttä laajahkossa mitassa, minkä seurauksena sieltä arvioidaan palanneen takaisin kotimaahan n. 8 000 työssä ollutta suomalaista, samalla kun Suomesta Ruotsiin aikaisempina vuosina säännöllisesti esiintynyt työnhakijoiden virtaus tyrehtyi.

Ulkomaisten suhdanteiden heikkeneminen ei kuitenkaan ollut ainoa lamakauden syy. Vuoden 1957 syksyllä suoritetun devalvoinnin ja siihen liittyneen tuontikaupan laajamittaisen vapauttamisen jälkeen meidän maassamme on eletty talouselämän vaihetta, joka ilmeisesti merkitsee lopullista siirtymistä sodanaikaisesta ja -jälkeisestä taloudesta rauhanajan vakiintuneeseen talouteen. Kilpailuolojen kiristyminen yhdessä inflaation pysähtymisen kanssa on aiheuttanut monille yrityksille sopeutumisvaikeuksia, joiden voittaminen vie aikansa.

Vuoden viimeisellä neljänneksellä alkoi näkyä suhdannekäänteen oireita. Siihen asti teollisuuden tuotanto osoitti edelliseen vuoteen verrattuna kuukausi kuukaudelta alempia lukuja, mutta vuoden loppukuukausina tuotantoluvut kohosivat edellisen vuoden tasolle ja ylikin. Myös rakennustoiminta alkoi, myönnetyistä rakennusluvista päätellen, osoittaa uuden elpymisen merkkejä. Suomen ja Neuvostoliiton väliseen kaupankäyntiin vuoden viimeisellä neljänneksellä tulleet, poliittisista syistä aiheutuneet hankaluudet eivät kehittyneet niin pitkälle, että niiden vaikutus olisi sanottavasti näkynyt tuotantoluvuissa. Muihin ilmansuuntiin kaupankäynti kehittyi tyydyttävästi, ja eräiden puunjalostusteollisuuden tuotteiden/viennissä saavutettiin määrällisiä ennätystuloksia, joskin hinnat olivat alhaisempia kuin edellisenä vuonna. Kauppatase päätyi tuntuvaan ylijäämään, ei kuitenkaan lisääntyneen viennin, vaan tuonnin supistumisen seurauksena.

Edellisenä vuonna suoritetun devalvaation seuraukset vaikuttivat vielä v:n 1958 alkupuoliskolla hintoja nostavasti, niin että tukkuhintaindeksi oli vuoden ensimmäisinä kuukausina noususuunnassa. Maailmanmarkkinoiden hintojen lasku alkoi kuitenkin jo toukokuusta lähtien vaikuttaa niin voimakkaasti, että devalvoinnista huolimatta tukkuhinnat meilläkin rupesivat alenemaan ja olivat vuoden lopulla jokseenkin samalla tasolla kuin sen alkaessakin. Kuluttajain hintaindeksissä tapahtui vuoden mittaan n. 4 prosentin nousu, joka sekin oli osittain devalvaation, osittain eräiden hallinnollisten hintatoimenpiteiden seuraus. Elinkustannusindeksi saavutti helmikuulla 130 pisteen rajan, mikä voimassa olleiden työehtosopimusten mukaan aiheutti yleisen 4 %:n palkankorotuksen.

Viime vuoden talouselämän kehityksessä ilmeni myönteisiäkin piirteitä. Inflaation pysähtyminen ja lisääntynyt luottamus rahan arvoon loivat perustan rahalaitoksiin tapahtuvan säästämisen elpymiselle. Fagerholmin hallitus ryhtyi ensi töikseen toimenpiteisiin yleisen korkokannan alentamiseksi, ja helpottunut pääoman saanti yhdessä alentuneiden pääomakustannusten kanssa saivat aikaan sen, että vuoden lopulla pantiin alulle runsaasti erilaisia tuotannollisia sijoitussuunnitelmia. Näiden kannalta oli suuri merkitys loppuvuodesta jakoon tulleilla suhdannepidätysvaroilla, joiden yhteinen määrä oli noin 8 mrd. mk, sekä hallituksen myöntämillä työllisyyslainoilla. Ohjelmansa edellyttämällä tavalla Fagerholmin hallitus investointitoimintaa kannustaakseen lisäksi myönsi ylimääräisiä poisto-oikeuksia sellaisille tuotantolaitoksille, jotka laajensivat entisiä tai rakensivat uusia tuotantolaitoksia. Laajennetut poisto-oikeudet myönnettiin kuitenkin vain talvikautena 1958-59 pystytetyistä rakennuksista ja saman ajan kuluessa kotimaisilta konepajoilta tilatuista koneista. Tällaisten määräysten tarkoituksena oli tietenkin työllisyyden elvyttäminen juuri sellaisena ajankohtana, jolloin työttömyys oli laajimmillaan.

Kaikkien näiden toimenpiteiden ansiosta saatiinkin vuoden 1958 lopulla alulle erittäin voimakas tuotannollinen ekspansio, jonka suorat naiset ja välilliset vaikutukset työllisyyteen ilmenevät verrattain läheisessä tulevaisuudessa.

II. PUOLUEEN PÄÄTÄNTÄVALTA- JA TOIMEENPANOELIMET

1. Puolueneuvosto

Kertomusvuoden aikana pidettiin kolme puolueneuvoston kokousta, niistä ensimmäinen 18 päivänä tammikuuta, toinen 10 päivänä toukokuuta ja kolmas 29 päivänä marraskuuta.

Tammikuun kokouksen tärkein asia oli kysymys vuoden 1958 eduskuntavaaleissa noudatettavista menettelytavoista. Kolmellakymmenelläkuudella äänellä yhdeksää vastaan hyväksytyssä päätöslauselmassa määrättiin kansanedustajat Matti Lepistö, Valdemar Liljeström, Aino Malkamäki ja Aarre Simonen sekä maisteri Olli Uoti suljettaviksi puolueen vaaliliittojen ulkopuolelle. Päätöslauselman ehdokasasettelua koskeva kohta oli näin kuuluva: "Puolueäänestyksessä ja listoille asettelussa on yleisohjeena puoluesääntöjen 65 §, jonka mukaan puolueäänestyksen tulos määrää järjestyksen lopullisessa listoille asettelussa, jättäen kuitenkin tarpeellisiksi havaituissa tapauksissa puoluetoimikunnalle ja asianomaisille piiritoimikunnille järjestelyvaraa jälkeenpäin. Ottaen huomioon puolueen sääntöjen 71 §:n määräykset ja puolueen sisällä viime aikoina esiintyneen kurittomuuden ja terveelle puolue-elämälle sopimattomat piittaamattomuudet yhteisistä päätöksistä puolueneuvosto kehoittaa puoluetoimikuntaa ja piirien päättäviä elimiä yhdessä toimimaan niin, etteivät syyskuun 2 päivänä 1957 muodostettuun hallitukseen sääntöjen ja puolue-elinten päätösten vastaisesti menneet ja sen jälkeenkin puoluetta vastaan toimineet viisi puolueen jäsentä tule Sosialidemokraattisen Puolueen vaalilistoille asetetuiksi."

Toukokuussa pidetty puolueneuvoston kokous käsitteli sääntömääräisten asioiden lisäksi järjestöpoliittista tilannetta ja vaaleihin liittyviä kysymyksiä. Opposition taholta tehdyt esitykset hylättiin, edellisen puolueneuvoston kokouksen päätökset pidettiin muuttamattomina voimassa ja puolueen jäseniä varoitettiin antautumasta puolueen vaalityötä hajoittavaan toimintaan. Lisäksi kokous vahvisti puoluetoimikunnan puolueneuvoston kokoukselle alistaman päätöksen, jonka mukaan "ne puolueen jäsenet, jotka mahdollisesti asettuvat ensi kesän eduskuntavaaleissa ehdokkaiksi muissa kuin puolueen vaaliliitoissa, katsotaan puolueesta eronneiksi, samoin henkilöt, jotka mahdollisesti ryhtyvät tällaisten erillisten vaaliliittojen valitsijayhdistysten asiamiehiksi tai asiamiesten varamiehiksi". Vaasan läänin pohjoisen vaalipiirin alueella päätettiin puolueen vaalityö suorittaa yhteistyössä Jaakko Pietilän johtaman uuden piiritoimikunnan kanssa. Vanhan piirijärjestön piiritoimikunta jäi opposition vaalityöelimeksi ja otti ohjeensa puoluekokoneiston ulkopuolella toimivilta henkilöiltä.

Marraskuun kokouksessa puolueneuvosto totesi opposition kanssa käydyt sovintoneuvottelut lopullisesti tuloksettomina rauenneiksi ja määräsi ryhdyttäväksi erottamistoimenpiteisiin järjestäytyneen opposition johtoryhmää vastaan.

Kokonaisuudessaan viitattu marraskuun kokouksen päätös kuului seuraavasti:

"Puoluetoimikunnan edustajat ovat moneen otteeseen ja pitkämielisyyttä osoittaen käyneet neuvotteluja niiden henkilöiden kanssa, jotka aluksi esiintyivät puolueen sisällä järjestäytyneen opposition johtajina, mutta sittemmin suurelta osalta jättäytyivät puolueen ulkopuolelle. Joka kerta ovat neuvottelut päättyneet tuloksettomina. Viimeisin neuvotteluyritys raukesi siitä syystä, että puolueelle esitettiin uusia, täysin kohtuuttomia ja loukkaavia vaatimuksia.

On käynyt erittäin hyvin selville, etteivät nämä henkilöt tunne sosialidemokraattisen järjestöväen todellisia mielialoja. Puolueväkeä hämätäkseen he ovat puhuneet sovinnosta, mutta käytännössä jatkuvasti toimineet juopaa syventävästi sääntöjen ja puoluepäätösten vastaisilla teoillansa, joille puoluejärjestöt eivät ole antaneet hyväksymistänsä.

Puolueneuvosto, joka on kuullut selonteon pääministeri Fagerholmin sovintoehdotuksen pohjalla viimeksi käydyistä neuvotteluista, hyväksyy puoluetoimikunnan pyrkimykset sovinnollisen ratkaisun etsimiseksi ja toteaa, että sovinnonteko puolueopposition johtoryhmän kanssa pitkällekin menevien sovintoehdotusten pohjalta on osoittautunut mahdottomaksi.

Samalla kun puolueneuvosto toteaa opposition johtoryhmän valinneen oman tiensä ja astuneen puolueen ulkopuolelle, se kehoittaa puolueen toimeenpanevia elimiä valvomaan, että puolueen hajoitustyötä johtaneen "sos.-dem. opposition neuvottelukunnan" jäsenet ja toimitsijat, ottopoikina vuoden 1957 syksyllä hallitukseen menneet henkilöt sekä puolueen vaaliliitoista nykyisen eduskunnan jäseniksi valitut, puolueen sääntöjä rikkoneet ja antamansa lojaalisuussitoumuksen vastaisesti toimineet kymmenen kansanedustajaa erotetaan myös perusjärjestöjen jäsenyydestä.

Mikäli joku edellä olevan puolueneuvoston erottamispäätöksen alaisista henkilöistä viivytyksettä puolueyhdistykselleen osoittaa toimenpiteillään selvästi irrottautuneensa puoluetta vastustavasta ja vahingoittavasta toiminnasta, on puoluetoimikunnalla oikeus yhdistyksen pyynnöstä hänen kohdaltaan peruuttaa puolueneuvoston tekemä erottamispää-

tös. Mikäli taasen joku edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvista puolueyhdistyksistä erotetuista henkilöistä myöhemmin anoo puolueen jäsenyyttä, velvoittaa puolueneuvosto asianomaisen puolueyhdistyksen ennen päätöksen tekoa alistamaan jäsenanomuksen puoluetoimikunnan hyväksyttäväksi.

Eduskuntavaaleissa muilla kuin puolueen listoilla olleiden puolueen jäsenten ja näiden listojen asiamiesten osalta puolueneuvosto jättää kunkin tapauksen puoluetoimikunnan ja asianomaisten järjestöjen harkittavaksi, koska on syytä uskoa, että monet heistä ovat toimineet harhaanjohdettuina ja hetken mielijohteesta.

Puolueneuvosto velvoittaa puoluetoimikunnan tarkoin valvomaan, ettei kurittomuutta puolueen keskuudessa saa esiintyä, ja tarpeen vaatiessa ryhtymään kurittomuudesta aiheutuviin toimenpiteisiin."

2. Puoluetoimikunta

Puoluetoimikuntaan ovat kertomusvuoden aikana edelleen kuuluneet: puheenjohtajana Väinö Tanner, I varapuheenjohtajana Olavi Lindblom, II varapuheenjohtajana Onni Hiltunen, puoluesihteerinä Kaarlo Pitsinki ja muina varsinaisina jäseninä Väinö Leskinen, Gunnar Henriksson, Rafael Paasio, Martti Viitanen, Yrjö Rantala, Meeri Kalavainen, Oiva Kaivola, Eetu Karjalainen, Veikko Helle, Sylvi Siltanen ja Onni Oksanen sekä varajäseninä Erkki Kuoppala, Erkki Saarinen, Paavo Sinkka, Valtter Laitinen, Sulo Manninen, Lempi Lehto, Tyyne Paasivuori, Yrjö Hätinen, Veikko Siukkola ja Eino Sirén. Sinä aikana, jona puoluetoimikunnan jäsenet Lindblom, Hiltunen, Leskinen ja Paasio olivat valtioneuvoston jäseniä, heistä viimeksi mainittu oli omasta pyynnöstään vapautettu osallistumasta puoluetoimikunnan kokouksiin.

Puoluetoimikunnan kokouksia on pidetty kaikkiaan kaksitoista. Pöytäkirjoihin merkityistä 152 pykälästä on yksi laadittu erillisen muistion muotoon.

Kiireellisissä tapauksissa ei kaikilla puoluetoimikunnan jäsenillä ole ollut tilaisuutta saapua kokoukseen.

3. Puoluetoimikunnan apuelimet

Puoluetoimikunnan keskeisimpänä apuelimenä on toiminut t y ö v a l i o k u n t a , jonka kokoonpano on ollut sama kuin edellisen kertomusvuoden päättyessä. Siihen ovat siten edelleen kuuluneet Väinö Tanner, Olavi Lindblom, Onni Hiltunen, Kaarlo Pitsinki, Väinö Leskinen, Gunnar Henriksson, Rafael Paasio, Yrjö Rantala ja Meeri Kalavainen. Sinä aikana, jona Paasio oli vapautettu osallistumasta puoluetoimikunnan kokouksiin, hän ei myöskään osallistunut työvaliokunnan työhön. Työvaliokunnan varsinaisia kokouksia pidettiin kertomusvuoden aikana kaikkiaan kaksitoista. Pöytäkirjat on laatinut kunnallisasiain sihteeri Aatto Väyrynen tai, hänen poissa ollessaan, joku saapuvilla olleista puoluetoimiston muista toimihenkilöistä.

Kertomusvuoden aikana toimineet muut puoluetoimikunnan apuelimet ovat antaneet puoluetoimistoon vuosikertomusta varten seuraavat selostukset:

K u n n a l l i s a s i a i n j a o s t o o n ovat edelleen kuuluneet Sulo A. Typpö, Olavi Kajala, Juho Kivistö, Veikko Helle, Jorma Tuominen, Toivo Puro, Lauri Aalto, A.J. Salminen, Toivo Peltonen, Terttu Pylkkänen, Lars Lindeman ja Aatto Väyrynen. Puheenjohtajana on toiminut edelleen Sulo A. Typpö ja sihteerinä Aatto Väyrynen. Työvaliokuntaan ovat puheenjohtajan ja sihteerin lisäksi kuuluneet edelleen Kajala, Kivistö ja Helle.

Kertomusvuoden aikana pidetyissä kokouksissa tarkistettiin vuoden 1957 lopulla työohjelmaan otetun Kunnallispolitiikkamme suuntaviivoja-nimisen kokoomakirjasen teksti ja hyväksyttiin sen painamissuunnitelmat. Kertomusvuoden syksyllä myyntiin saadusta 3000 kappaleen painoksesta oli vuoden loppuun mennessä saatu levitetyksi puolet. Loppuunmyydystä Aktiivisempaan kunnallispolitiikkaan-nimisestä ohjesääntövihkosesta otettiin vuoden lopulla toinen, uudistettu painos, mutta sen levitystyö voitiin aloittaa vasta seuraavan vuoden puolella. Eduskuntaryhmän aloitesihteerinä toiminut työvaliokunnan jäsen kansanedustaja Helle on pitänyt jatkuvaa yhteyttä työvaliokuntaan, lähinnä sen puheenjohtajaan ja sihteeriin.

Jaoston sihteerin hoidettavana on edelleen ollut puoluetoimistosta käsin suoritettava kirjeellinen opastus- ja neuvontatoiminta kunnallisalaa koskevissa käytännön kysymyksissä. Kunnallisjärjestöjen tai valtuustoryhmien järjestämiä neuvottelukokouksia on pidetty entiseen tapaan, erityisesti sunnuntaisin. Sihteerin lisäksi myös jaoston puheen-

johtaja on osallistunut tärkeimpiin paikallisissa puitteissa järjestet-
tyihin kunnallispäiviin. Jaoston sihteerin opetusvelvollisuus Työväen
Akatemiassa on ollut sama kuin aikaisemminkin. Kunnallisopin ja kun-
nallispolitiikan harrastus tässä oppilaitoksessa on ollut jatkuvasti
kasvamaan päin.

S o s. - d e m. M a a s e u t u t o i m i k u n n a n kertomus on erillisenä liitteenä.

S o s. - d e m. O s u u s k a u p p a v ä e n K e s k u s t o i m i k u n t a a n ovat kertomusvuoden aikana kuuluneet puolueen edustajina Lempi Lehto, Eino Sirén, Valde Nevalainen ja Olavi Hurri. Toimikunnan työ on keskittynyt vuonna 1959 toimitettavien osuuskauppavaalien valmisteluun.

S i i r t o v ä e n a s i a i n j a o s t o o n ovat kuuluneet siirtoväen edustajina Johannes Koikkalainen Turusta, Reino Kajanmaa Kotkasta, Julius Klami Lahdesta ja Lauri Taskinen Helsingistä sekä puoluetoimikunnan edustajina Kaarlo Pitsinki, Meeri Kalavainen, Valde Nevalainen ja Aarne Paananen. Jaoston puheenjohtajana on toiminut Kaarlo Pitsinki ja sihteerinä Lauri Taskinen.

Jaosto järjesti huhtikuussa koko maata käsittävät siirtoväen neuvottelupäivät Helsingissä. Niinikään juhannuksena järjestetyille siirtoväen retkeily- ja neuvottelupäiville Helsingissä ja Vihdissä osallistui puolueväkeä ympäri maan.

Eduskuntavaalien valmisteluihin jaosto osallistui antamalla neuvoja ja ohjeita siirtoväkeä koskevissa kysymyksissä sekä avustamalla siirtoväen yhdistyksiä mainonta- ja propagandatyössä ja osallistumalla mahdollisuuksiensa mukaan myös kustannuksiin.

K a s v a t u s t o i m i k u n t a a n ovat kuuluneet puheenjohtajana Reino H. Oittinen, varapuheenjohtajana Arvi Hautamäki, sihteerinä Armas Salovirta ja jäseninä Yrjö Kallinen, Väinö Liukkonen, Paavo Kuosmanen, Helvi Raatikainen, Viljo Rantala, Meeri Kalavainen, Mauno Koivisto, Jaakko Rantanen, Urpu Vihavainen, Ulla Tiilikainen, Sakari Kiuru, Olavi Hurri, Lauri Teivainen ja Aatto Väyrynen. Kasvatustoimikunnan työvaliokunnan muodostivat seuraavat toimikunnan jäsenet: Oittinen, Hautamäki, Kalavainen, Vihavainen, Kiuru, Hurri ja Salovirta.

Toimikunta ei kertomusvuonna kokoontunut. Työvaliokunta piti yhden kokouksen vuoden alussa.

U r h e i l u j a o s t o o n ovat kuuluneet Arvi E. Heiskanen, Olavi Suvanto, Eino A. Wuokko, Väinö Soininen, Eino Haapanen, Sylvi

Siltanen, Oiva Kaivola ja Olavi Hurri sekä 24.10. alkaen A.K. Leskinen. Jaoston puheenjohtajana on toiminut Heiskanen ja sihteerinä Hurri.

S o s. - d e m. K e s k i l u o k k a j a o s t o, johon ovat kuuluneet puheenjohtajana Janne Hakulinen, sihteerinä Pentti Hemmilä ja jäseninä Väinö Tervo, Victor Heinström, Armas Uotila, Eino Uski, Anu Karvinen, Veikko Kanerva, Aimo Aaltonen, Kaarlo Pitsinki, Erkki Heinonen, Helvi Raatikainen ja Edvin Törmälä, ei ole kertomusvuoden aikana kokoontunut kertaakaan.

Kesäkuun 16 päivänä 1956 pidetyssä Sos.-dem. Keskiluokkavaltuuskunnan kokouksessa asetettiin jaosto valmistamaan ehdotusta valtuuskunnan kokoonpanoksi XXIII puoluekokouksen hyväksymän valtuuskunnan ohjesäännön mukaisesti. Jaosto, johon valittiin Janne Hakulinen kokoonkutsujana sekä Veikko Kanerva, Armas Uotila, Pentti Hemmilä, Kaarlo Pitsinki, Mikko Laaksonen, Veikko Järvinen ja Simo Saari, ei ole kokoontunut kertaakaan.

4. Puoluetoimisto

Puoluesihteerinä on v. 1957 pidetyn puoluekokouksen valitsemana toiminut Kaarlo Pitsinki, järjestösihteerinä Valde Nevalainen, taloudenhoitajana Aarne Paananen, kunnallisasiainsihteerinä Aatto Väyrynen, tiedotus- ja valistussihteerinä Olavi Hurri. Opintosihteerinä toimi kertomusvuoden kolmen ensimmäisen kuukauden ajan Armas Salovirta, jonka jälkeen näitä tehtäviä hoiti oman toimensa ohella Olli Laitinen. Lokakuun alussa kiinnitettiin puolueen opinto- ja kansainvälisten asiain sihteeriksi Pauli Burman, joka kuitenkin sen johdosta, että hän loppuvuoden oli Suomen valtuuskunnan jäsenenä YK:n kokouksessa New Yorkissa, ryhtyi hoitamaan tehtäviään vasta vuoden vaihteessa. Pääkirjanpitäjänä on ollut Maria Sinisalo, kassanhoitajana Pirjo Elo ja toimistosihteerinä Helinä Halava.

Puolueen palveluksessa olleiden järjestäjien tehtävät selviävät toimintakertomuksen järjestötoimintaa koskevasta osasta.

Puoluetoimiston kirjeenvaihto

Puoluetoimistosta lähetettiin kertomusvuoden aikana yhteensä 106.196 kpl. kirjeitä.

Kirjeenvaihto jakautui seuraavasti:

Järjestötoiminta	15.970 kpl.
Kustannustoiminta	18.605 "
Tiedoitustoiminta	31.239 "
Valistustoiminta	56 "
TST:n toiminta	4.047 "
Työväenlehdistö	168 "
Vaalitoiminta	31.700 "
Kansainvälinen toiminta	445 "
Kunnallistoiminta	819 "
Laina-asiat	78 "
Työväentaloasiat	1.782 "
Rekisteriasiat	78 "
O-jaoston toiminta	123 "
Urheilujaoston toiminta	110 "
Siirtoväen asiat	75 "
Sekalaiset	895 "
yht.	106.196 kpl.

III. EDUSKUNTAVAALIT

Vuoden 1954 talvivaaleissa valittujen kansanedustajien toimikausi päättyi kesällä 1958. Uudet vaalit suoritettiin normaaliin tapaan heinäkuun ensimmäisenä sunnuntaina ja sen jälkeisenä maanantaina eli 6.-7.7.1958. Vaaleissa noudatettiin 30.6.1955 vahvistettua uutta lakia kansanedustajain vaaleista. Kuopion läänin läntisestä vaalipiiristä valittiin edustajia yhtä vähemmän ja Uudenmaan läänin vaalipiiristä vastaavasti yhtä enemmän kuin aikaisemmin.

Osanottoprosentti vaaleissa jäi 4,9 prosenttiyksikköä alhaisemmaksi kuin vuoden 1954 vaaleissa, mutta oli toisaalta 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 1951 vaaleissa. Osanottoprosentti koko maassa oli näinä kolmena peräkkäisenä eduskuntavaalivuotena ollut seuraava: v. 1951 74,6 prosenttia, v. 1954 79,9 prosenttia ja v. 1958 75,0 prosenttia. Miespuolisista äänioikeutetuista osallistui tällä kertaa vaaleihin 78,3 prosenttia ja naispuolisista äänioikeutetuista 72,1 prosenttia, joten erotus miesten hyväksi on 6,2 prosenttiyksikköä.

Sosialidemokraattinen puolue kärsi vaaleissa äänten menetyksiä Ahvenanmaan vaalipiiriä lukuun ottamatta kaikissa vaalipiireissä. Suurin absoluuttinen äänten menetys oli Helsingin kaupungin vaalipiirissä ja pienin (180 ääntä) Lapin läänin vaalipiirissä. Opposition erillisvaaliliittojen voidaan tilaston mukaan katsoa vieneen puolueelta 34.000 ääntä (tarkka luku tilastossa 33.947). Kun äänikanta muutoinkin kaventui noin 43.000 äänellä (tarkka luku 42.935), puolueen kärsimä takaisku vaaleissa on kieltämätön. Erillisvaaliliitoista valitun kolmen kansanedustajan johdolla muodostettuun Sos.-dem. opposition eduskuntaryhmään siirtyi puolueen listoilta valituista kaikkiaan 48 kansanedustajasta 10. Näin oppositioryhmän edustama kokonaisäänikanta nousi yhteenvetotilastossa 82.231 ääneen. Äänioikeuttaan käyttäneistä sosialidemokraateista olisi sanotun pohjalta laskien ollut opposition takana 17 prosenttia ja puoluelinjan takana 83 prosenttia.

Maalaisliiton menetys v. 1958 vaaleissa oli 30.537 ääntä, Suomen kansanpuolueen 43.706 ääntä ja Ruotsalaisen kansanpuolueen 9.242 ääntä. Näistä maalaisliitto ja Suomen kansanpuolue kärsivät kumpikin myös viiden edustajanpaikan menetyksen. Ruotsalainen kansanpuolue sen sijaan voitti yhden edustajanpaikan (Uudenmaan läänin vaalipiirissä).

Voittajina selviytyivät vaaleista äärimmäinen oikeisto ja äärimmäinen vasemmisto. Kokoomuspuolueen äänimäärä kasvoi 40.069:llä ja

edustajanpaikkojen luku viidellä. SKDL:n äänimäärä kasvoi vastaavasti 16.978:lla ja edustajanpaikkojen luku seitsemällä.

Eduskunnasta tuli v. 1958 vaaleissa vasemmistoenemmistöinen voimasuhtein 101 - 99.

Todennäköisimmät syyt sosialidemokraattisen puolueen vaalitappioon ovat yleinen vaalilaimeus (alhainen osanottoprosentti), puolueen sisäiset riidat ja laskusuhdanteen alkuvaiheessa kannetun hallitusvastuun mukanaan tuomat jälkirasitukset.

Edustajanpaikkojen jakautuminen ja eri vaaliliittojen saamat äänimäärät ilmenevät lähemmin seuraavista asetelmista:

I. Edustajanpaikkojen jakautuminen

Puolueet	Edustajia 1958	1954	1951	Jos maa olisi ollut yhtenä vaalipiirinä 1958
Suomen kansan demokraattinen liitto	50	43	43	47
Sosialidemokraattinen puolue	48	54	53	46
Maalaisliitto	48	53	51	46
Kansallinen kokoomus	29	24	28	31
Ruotsalainen kansanpuolue	14	13	15	14
Suomen kansanpuolue	8	13	10	12
Sosialidemokraattinen oppositio	3	-	-	4
Yhteensä	200	200	200	200

II. Vaaliliittojen saamat äänimäärät

Puolueet	Hyväksyttyjä äänestyslippuja 1958	1954	1951	Prosenttiluvut 1958	1954	1951
Suomen kansan demokraattinen liitto	450 506	433 528	391 362	23.2	21.6	21.6
Sosialidemokraattinen puolue	450 212	527 094	480 754	23.2	26.2	26.5
Maalaisliitto	448 364	483 958	421 613	23.1	24.1	23.2
Kansallinen kokoomus	297 094	257 025	264 044	15.3	12.8	14.6
Ruotsalainen kansanpuolue	130 888	140 130	137 171	6.7	7.0	7.6
Suomen kansanpuolue	114 617	158 323	102 933	5.9	7.9	5.7
Sosialidemokraattinen oppositio	33 947	-	-	1.7	-	-
Muut	18 607	8 199	14 940	0.9	0.4	0.8
Yhteensä	1 944 235	2.008 257	1 812 817	100.0	100.0	100.0

III. Äänten jakautuminen vaalipiireittäin (prosenttilukutaulukko)

Vaalipiiri	SKDL	SDP	ML	KOK	Ruots.	KP	Sd. oppositio	Muut	Yht.
Helsingin kaup.	19.4	22.9	0.4	23.2	15.9	11.7	4.6	1.9	100.0
Uudenmaan l.	20.6	28.0	11.5	10.1	21.9	6.0	-	1.9	100.0
Turun l. etel.	25.8	22.9	19.7	14.3	7.0	10.2	-	0.1	100.0
Turun l. pohj.	25.8	26.3	25.4	20.3	-	2.2	-	-	100.0
Ahvenanmaan	5.2	12.3	-	-	82.5	-	-	-	100.0
Hämeen l. etel.	20.5	25.2	18.6	19.7	-	8.1	6.8	1.1	100.0
Hämeen l. pohj.	29.8	23.7	11.8	21.9	-	4.6	7.8	0.4	100.0
Kymen l.	13.5	35.5	26.1	18.0	-	6.1	-	0.8	100.0
Mikkelin l.	13.2	33.7	34.8	11.9	-	5.8	-	0.6	100.0
Kuopion l. länt.	31.6	17.5	35.1	9.8	-	5.2	-	0.8	100.0
Kuopion l. it.	20.2	32.8	32.2	10.7	-	4.1	-	-	100.0
Vaasan l. it.	22.3	26.7	34.5	12.7	-	3.1	-	0.7	100.0
Vaasan l. et.	16.8	12.1	23.5	19.8	26.8	1.0	-	-	100.0
Vaasan l. pohj.	13.8	9.7	29.9	11.7	28.4	1.5	5.0	-	100.0
Oulun l.	35.6	10.6	38.2	8.2	-	5.6	-	1.8	100.0
Lapin l.	36.9	12.3	35.2	8.9	-	3.8	-	2.9	100.0
Koko maa	23.2	23.2	23.1	15.3	6.7	5.9	1.7	0.9	100.0
Kaupungit	26.6	26.9	1.6	21.2	9.2	10.2	3.2	1.1	100.0
Kauppalat	25.7	37.5	4.1	18.7	2.2	8.3	2.2	1.3	100.0
Maalaiskunnat	22.0	20.2	36.3	10.4	6.0	3.3	1.0	0.8	100.0
Muissa vaalipiireissä ja ulkom. äänest.	13.6	15.8	7.5	40.0	9.2	10.5	1.6	1.8	100.0

IV. Kansanedustajat eduskuntaryhmittäin ja vaalipiireittäin vaalien jälkeen v. 1958

	SKDL	ML	SDP	KOK	Ruots.	Sd. opp.	Kp.	Yht.	Niistä naisia
Helsingin kaup.	4	-	4	5	3	1	2	19	6
Uudenmaan l.	3	2	4	1	4	1	1	16	2
Turun l. etel.	5	3	2	2	1	2	1	16	4
Turun l. pohj.	4	3	3	3	-	1	-	14	2
Ahvenanmaan	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Hämeen l. etel.	3	2	4	3	-	1	1	14	1
Hämeen l. pohj.	5	1	3	3	-	1	-	13	2
Kymen läänin	2	4	5	3	-	-	1	15	2
Mikkelin läänin	1	5	3	1	-	2	-	12	2
Kuopion l. länt.	4	5	1	1	-	1	-	12	1
Kuopion l. it.	2	4	3	1	-	1	-	11	1
Vaasan l. it.	3	4	2	1	-	1	1	12	2
Vaasan l. et.	2	2	1	2	3	-	-	10	-
Vaasan l. pohj.	1	3	1	1	2	-	-	8	-
Oulun lääni	7	7	1	1	-	1	1	18	2
Lapin lääni	4	3	1	1	-	-	-	9	1
Yhteensä	50	48	38	29	14	13	8	200	28
Niistä naisia	9	5	5	4	-	4	1	28	28
Vuonna 1954	43	53	54	24	13	-	13	200	30

Yllä oleva eduskuntaryhmien suuruusjärjestys syntyi kymmenen kansanedustajan erottua vaalien jälkeen sosialidemokraattisesta ryhmästä ja liityttyä Sos.-dem. opposition eduskuntaryhmään. Vaaleissa oli tämä ryhmän omilta listoilta valittu edustaja Helsingin kaupungin, Hämeen läänin eteläisestä ja Hämeen läänin pohjoisesta vaalipiiristä. - Kuopion läänin läntisestä vaalipiiristä valittu kansanedustaja Veikko Vennamo ilmoitti 22.9.1958 eronneensa maalaisliiton ryhmästä.

(Edellä olevat asetelmat erillisinä liitteinä kertomuksen lopussa. Liitteet n:ot 4, 5 ja 6.)

IV. JÄRJESTÖTOIMINTA

1. Yleistä

Kesällä käydystä vaalitaistelusta muodostui koko jäsenistön voimanponnistus. Aikaisemmasta käytännöstä poiketen pääosa mainos- ja propagandamateriaalista jaettiin puoluetoimistosta suoraan kenttäverkoston levitettäväksi. Yleisesti voidaan todeta systeemin toimineen hyvin ja myönteiset kokemukset tullaan ottamaan huomioon kenttäverkostoa kunnostettaessa.

Vaalipropaganda keskittyi valtaosaltaan kahden pääkysymyksen, teollistamisen ja parlamentarismin puolustamisen ympärille. Päätunnukset julisteissa olivat "Pakkovallan tieltä parlamentarismiin" ja "Teollistuva maa - hyvinvoiva kansa". Maaseudun erikoisjulisteessa oli tunnus "Teollistuva maa - nouseva maaseutu".

Sos.-dem. oppositioksi itseään nimittäneen ryhmän erillinen propaganda, jossa keinoja kaihtamattomalla ja raivokkaalla tavalla hyökättiin puoluetta vastaan, oli omiaan aiheuttamaan hämminkiä äänestäjien keskuudessa ja vaikutti haitallisesti vaalin lopputulokseen. Puolueen sisälle luomallaan organisaatiolla ja omilla julkaisuillaan ovat hajoittajat voineet tehdä puoluetyölle jatkuvaa haittaa. Toisaalta opposition erottautumisella eduskunnassa omaksi ryhmäkseen ja liittoutumisella kommunistien ja maalaisliiton kanssa on ollut puoluevä̈en ja kannattajajoukkojen keskuudessa selventävä vaikutus.

2. Valitus- ja opintotoiminta

K u r s s i t o i m i n t a

Puolue ei kertomusvuonna järjestänyt puoluekursseja. Muutamat piiri- ja kunnallisjärjestöt pitivät lyhyehköjä kursseja, joiden ohjelma järjestettiin yhteistoiminnassa puoluetoimiston kanssa.

O p i n t o k e r h o t

Opintokerhojen lukumäärässä esiintyi vuoden alkupuoliskolla jonkin verran laskua. Syyskauden aikana opintokerhoharrastus virisi uudelleen ja uusia kerhoja perustettiin eri puolilla maata.

O p i n t o a s i a m i e s v e r k o s t o

Opintoasiamiesverkostossa talvikautena 1957-58 tapahtunut harveneminen saatiin kertomusvuoden syyskaudella loppumaan. Yhteistyössä Työväen Sivistysliiton kanssa ryhdyttiin syyskuussa uuteen "offensiiviin", jonka tulokset alkoivat pian näkyä. Opintoasiamiestoiminnan viriämiselle antoi pontta opintokerhotoiminnan laajeneminen perusjärjestöissä.

O p i n t o j ä r j e s t ö t o i m i n t a

Kunnallisjärjestöjen ja Työväen Sivistysliiton alaisten paikallisten opintojärjestöjen yhteistyö oli varsin heikkoa. Muutamilla paikkakunnilla sisäiset erimielisyydet heijastuivat myös opintojärjestöjen toiminnassa, minkä vuoksi mielenkiinto niitä kohtaan heikkeni.

3. Julkaisujen levikki

Julkaisujemme levikkitoiminnan tehostamiseksi on Sosialistisen Aikakauslehden levikkipäälliköksi nimitetty järjestötarkastaja Vihtori Lahti, joka hoitaa tehtäväänsä järjestötarkastajan toimensa ohella. Kalenterien ja taskukirjojen levikin lisäämiseksi järjestettiin kertomusvuonna jälleen useita kilpailuja, joiden pääpalkintona on matka Ranskaan. Sosialistisen Aikakauslehden palkintoina ovat mm. matkat Sveitsiin ja Ranskaan. Julkaisujemme levikki on ostavan yleisön rahan niukkuudesta huolimatta pysynyt ennallaan.

4. Tiedotustoiminta

Vuoden alkupuoliskolla puoluetoimistosta käsin harjoitettu tiedotustoiminta keskittyi lähinnä eduskuntavaalien hyväksi suoritetun propagandan hoitamiseen. Puoluetoimistosta toimitettiin sanomalehdille vaaleja koskevaa aineistoa sekä valmistettiin erilaisia vaalilentolehtisiä.

Säännöllistä tiedotusyhteyttä puolueen jäsenistöön on pidetty ylllä puolueen järjestölehden "Sosialidemokratian tien" välityksellä. Lehti ilmestyi v. 1958 aikana kymmenen kertaa painoksen ollessa nykyään 13.000 kpl. Niinikään on puoluetoimistosta lähetetty kirjeellistä tiedotusmateriaalia puolueen aktiivijäsenistölle.

Sos.-dem. eduskuntaryhmää koskevan tiedotustoiminnan tehostamiseksi puoluetoimikunta ja eduskuntaryhmä palkkasivat syksyllä ryhmän tiedotussihteeriksi toimittaja Aaro Kärkkäisen, joka sen jälkeen on toimi-nut eduskuntaryhmän ja puoluetoimiston yhdysmiehenä propagandaa ja tiedotustoimintaa koskevissa asioissa.

5. Toimitsijain neuvottelupäivät

Piirisihteerien ja puolueen toimitsijain neuvottelupäiviä on kertomusvuoden aikana järjestetty neljä kertaa. Näistä kolme pidettiin puolueneuvoston kokousten yhteydessä, tammikuun 17., toukokuun 9. ja marraskuun 28-30. päivinä. Heti eduskuntavaalien jälkeen heinäkuussa kutsuttiin piirisihteerit ja toimitsijat Helsinkiin neuvottelukokoukseen.

6. Matka-asiamiehet

Puolueen palveluksessa ovat kertomusvuoden aikana olleet seuraavat matka-asiamiehet: järjestötarkastajana Vihtori Lahti, maaseutujärjestäjänä Heikki Simonen sekä toimitsijoina Reino Kanerva, Hilja Tiainen, Taimi Rinne-Virolainen ja vuoden lopussa Pauli Riikonen ja Veikko Nissinen. Vaalien edellä oli puolueen palveluksessa tilapäisiä toimitsijoita.

7. Piirijärjestöt

Piirijärjestöjä oli kertomusvuotena Suomen Ruotsalainen Työväenliitto mukaanluettuna 17.

Piirisihteereinä ovat toimineet seuraavat henkilöt: Ragnar Lönnqvist (Helsingin piiri), Veikko Kaljunen (Uudenmaan piiri), Abel Saarinen ja hänen erottuaan vuoden lopulla Joel Viheriäranta (Turun etel. piiri), Väinö Vilponiemi (Satakunnan piiri), Heikki Törmä ja hänen erottuaan keväällä Viljo Salomaa (Hämeen etel. piiri), Antti Halme (Hämeen pohj. piiri), Erkki Kuoppala (Kymen piiri), Aaro Airas, joka on hoitanut tehtäväänsä oto-sihteerinä (Mikkelin piiri), Keijo Suksi (Kuopion länt. piiri), Vilho Turunen ja hänen erottuaan Kalervo Neiglick (Joensuun piiri), Pentti Kekki ja hänen erottuaan Tauno Kähkönen (Vaasan it. piiri), Veikko Nissinen ja hänen siirryttyään toisiin tehtäviin Eeli Lepistö (Vaasan et. piiri), Onni Pikkarainen, joka keväällä pidetyn puolueneuvoston kokouksen päätöksellä tuli eroteka tuksi samalla kun Vaasan pohj. piirijärjestö suljettiin puolueen ulkopuolelle, ja Toimi Metsäranta (Kokkolan piiri), Eino Torkkeli oto-sihteerinä syksyyn saakka, jolloin toimen vakinaiseksi hoitajaksi valittiin Erkki Koponen (Oulun piiri), Leevi Kovalainen Kalervo Neiglickin siirryttyä toiseen piiriin (Kajaanin piiri), Heino Uksila (Lapin piiri) ja Lars Lindeman (Suomen Ruotsalainen Työväenliitto).

8. Puolueen jäsenistö ja järjestöt

Puolueen jäsenmäärä oli vuoden 1958 lopussa 100.561. Yhdistyksiä oli 1501, joista ruotsinkielisiä 50. Kunnallisjärjestöjä oli 192, joista 7 ruotsinkielistä. Kertomusvuoden aikana 4 yhdistystä lopetti toimintansa ja 28 uutta yhdistystä perustettiin.

V. PUOLUEEN LEHDISTÖ JA JULKAISUTOIMINTA

1. Sosialidemokraattiset sanomalehdet

Kertomusvuoden aikana ilmestyi 14 sosialidemokraattista sanomalehteä. Seitsemän kertaa viikossa ilmestyivät puolueen pää-äänenkannattaja Suomen Sosialidemokraatti ja Kansan Lehti, kuusipäiväisinä Eteenpäin, Hämeen Kansa, Kansan Työ, Turun Päivälehti, Työn Voima, Uusi Aika ja Vapaus, kolmipäiväisinä Kansan Voima, Pohjanmaan Kansa ja Pohjolan Työ sekä kaksipäiväisenä Svenska Demokraten. Kolmipäiväinen Savon Kansa lakkasi ilmestymästä 8.11. yhdistyen 11.11 alkaen Suomen Sosialidemokraattiin. Toimenpide oli taloudellisestikin oikeaan osunut. Suomen Sosialidemokraatti toimitettiin lentoteitse Kuopioon jo aamukantoon ja ehti ilmestymispäivänään suurimpaan osaan Savon Kansan levikkialuetta. Suomen Sosialidemokraatti perusti toimiston Kuopioon ja lehdessä oli erikoinen Pohjois-Savon Sivu tiistaisin, torstaisin ja lauantaisin.

Valtiolliset vaalit asettivat sanomalehdistömme vaikeitten ja vaativien tehtävien eteen. Tyydytyksellä todettakoon, että ne kaikki edustivat viimeksi pidetyn puoluekokouksen päätösten mukaista suuntausta. Lehtien toimituskunnassa ei tapahtunut sanottavia muutoksia.

Kiristyvää kilpailua lehtimarkkinoilla osoittaa laajassa mitassa tapahtunut lentokuljetukseen siirtyminen, jolloin pääkaupungin lehdet ovat jatkuvasti vallanneet alaa. Myös muiden kuljetusyhteyksien paraneminen ja lehtien omat kuljetukset ovat vaikuttaneet kehitykseen, joka suosii suurempia lehtiä pienten kustannuksella. Kuljetusyhteydet ovat myös tehneet mahdolliseksi Pohjanmaan Kansan painamisen Jyväskylässä. Kokeiltavana oli myös Vapauden painaminen Lappeenrannassa, mutta se ei johtanut jatkuvaan yhteistyöhön. Kehitys on eri muodoissa vienyt siihen suuntaan, että eneneviin vaikeuksiin joutuneen sosialidemokraattisen maaseutulehdistön kehittämiseksi tarvitaan määrätietoisia toimenpiteitä.

Puoluelehtien päätoimittajina ovat kertomusvuoden aikana toimineet: Atte Pohjanmaa (Suomen Sosialidemokraatti), H.A. Salokangas (Eteenpäin), Mauno Pelkonen (Hämeen Kansa), Arvo Tuominen (Kansan Lehti), Reino Kaatonen (Kansan Työ), T. Moilanen (Kansan Voima), Pentti Ketola (Pohjanmaan Kansa), Toivo Nykänen (Pohjolan Työ), Eino Kyyhkynen (Savon Kansa), Rafael Paasio lokakuun alkupuolelle ja sen jälkeen va. A. Vakkari (Turun Päivälehti), Erkki Wiksten (Työn Voima), Vilho Rantanen (Uusi Aika), Alpo Tiitinen (Vapaus) sekä Gunnar Henriksson (Svenska Demokraten).

2. Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto

Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto (TST) toimi Työväenlehdistö Osakeyhtiöön liitettynä toimittaen jäsenlehdilleen uutisaineistoa, artikkeleita, lukemistoa ja matriiseja.

Valtiolliset vaalit antoivat erikoisleimansa TST:n toiminnalle, joka oli kiinteästi yhdistetty puoluetoimiston vaalipropagandaan. TST saattoi käyttää hyväkseen tavallista enemmän puoluetoimistossa valmistettua vaalimateriaalia. Osa aineistosta lähetettiin matriiseina. Kokoonnuttuaan uuden eduskunnan sosialidemokraattinen ryhmä otti ryhmän ulkopuolelta tiedoitussihteerikseen toimittaja Aaro Kärkkäisen, joka samalla toimii TST:n eduskuntaselostajana. Toimenpide, jota TST:n taholta on jo aikaisemmin esitetty, on merkinnyt lehdistöpalvelun tehostumista kustannuksia kohottamatta.

Kertomusvuoden aikana TST:n päätoimittajana on edelleen ollut Eino Kalkkinen, muina toimittajina Eero Meriluoto, Toivo Kivinen ja 15.8. alkaen Teppo Meriluoto. Kodin piirin aineistoa on hoitanut Eila Wuokko ja ajanvieteaineistoa Hertta Myllymäki. Lisäksi avustajina on toiminut eri alojen asiantuntijoita.

3. Sosialistinen Aikakauslehti

Lehden päätoimittajana on edelleen toiminut Väinö Leskinen ja toimitussihteerinä Olli Laitinen. Toimitusneuvostoon ovat kuuluneet Kaarlo Pitsinki, Väinö Liukkonen ja Mauno Koivisto. Lehden levikkipäälliköksi nimitettiin marraskuussa 1958 Vihtori Lahti.

Lehden tilaajamäärä ei pula-ajasta huolimatta ole laskenut. Aikakauslehden tilaushinta on pidetty ennallaan painatuskustannusten noususta huolimatta.

4. Muu julkaisutoiminta

Puolueen perinteelliset julkaisut Työväen Kalenteri, Työväen Tasakukirja ja Folkkalender ovat ilmestyneet ulkoasultaan ja sisällöltään uusittuina ja niiden kysyntä on ollut sama edellisiin vuosiin verrattuna. Kevättervehdystä ei kuluneena toimintavuotena painatuskustannusten nousun takia kannattanut enää julkaista.

5. Työväenlehdistö Oy. ja Työväenlehdistön Kannatusyhdistys r.y.

Työväenlehdistö Oy:n varsinainen yhtiökokous pidettiin helmikuun 5 päivänä 1958. Tässä kokouksessa valittiin johtokunnan jäseniksi Kaarlo Pitsinki, Väinö Leskinen, Visa Kivi, Aarne Paananen, Eero Antikai-

nen, Arvo Tuominen, Sulo Manninen ja Toivo Nurmi sekä varajäseniksi Vilho Harinen, Toivo Anttila ja Holger Salokangas. Johtokunnan puheenjohtajana on toiminut Kaarlo Pitsinki ja sihteerinä E.A. Wuokko.

Huhtikuun alusta kiinnitettiin pääsihteeri E.A. Wuokko oman toimensa ohella hoitamaan yhtiön toimitusjohtajan tehtäviä. Hän suoritti tutkimuksen lehdistömme taloudellisesta tilasta. Se osoitti, että lehtiliikkeittemme taloudellinen asema muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta on vaikea. Tilanne vaatii pikaista ja perusteellista uudelleen järjestelyä. Tähän maaseutulehtien kannalta katsoen huonoon suuntaan tapahtuneeseen kehitykseen on omalta osaltaan ollut vaikuttamassa myös lentokuljetusliikenteen tehostuminen. Se lisää suurten pääkaupungin lehtien kilpailukykyä ja heikentää osaltaan maaseutulehtien mahdollisuuksia. Tämä kehityksen suunta pakottaa harkitsemaan kokonaan uusia toimenpiteitä maaseutulehdistömme aseman kohentamiseksi.

Huomattavimmat muutokset lehtiemme julkaisutoiminnassa tapahtuivat Savon Kansan ja Pohjanmaan Kansan osalta. Edellisen julkaiseminen jouduttiin vuoden lopulla, marraskuusta lähtien, toistaiseksi keskeyttämään, kun uusi aamuyöstä tapahtuva lentokuljetusvuoro pääkaupungista Kuopioon avattiin. Kirjapainon toimintaa pyritään kuitenkin jatkamaan. Sen lisäksi lehteä kustantava yhtiö ryhtyi vuoden lopulla rakentamaan omistamalleen tontille asuntotaloa. Pohjanmaan Kansan osalta taas sitä ja Työn Voimaa kustantavat yhtiöt tekivät vuoden alkupuolella keskenään sopimuksen ensiksi mainitun lehden painattamisesta Jyväskylässä. Tällaisen järjestelyn onnistumisen edellytyksenä kuitenkin on, että postinkuljetus voidaan painopaikan muuttamisesta huolimatta järjestää tyydyttävällä tavalla. Osaksi tämä oli tässä tapauksessa mahdollista.

Kertomusvuoden aikana valmistui suunnitelma eräänlaisen lehtiliikkeitämme käsittävän holding-yhtiön perustamisesta. Sen tehtävänä tulisi toimia lähinnä lehtiliikkeiden tavaran ja painotöiden hankkijana sekä toimia myös ilmoitusten välittäjänä. Puuttuvan peruspääoman vuoksi ei yhtiön toimintaa voitu kertomusvuoden aikana aloittaa.

Työväenlehdistön Kannatusyhdistys r.y:n johtokuntaan ovat kuuluneet Kaarlo Pitsinki, Visa Kivi, Väinö Leskinen, Aarne Paananen ja Onni Hiltunen sekä varajäseninä Toivo Nurmi ja Aatto Väyrynen. Johtokunnan puheenjohtajana on toiminut Kaarlo Pitsinki ja sihteerinä Aatto Väyrynen.

Yhdistys ei ole vuoden aikana voinut antaa lehtiliikkeille taloudellista tukea.

Mainittakoon vielä, että Työväen Kustannusliikkeiden Liitto lopetti vuoden aikana toimintansa. Lehtiliikkeiden aatteelliseksi yhtymäksi perustettiin Työväenlehdistö r.y.

VI. TALOUDELLISET ASIAT

1. Toimintansa lopettaneet ja uudet yhdistykset

Toimintansa lopetti kertomusvuoden aikana neljä yhdistystä, Penttilän Sos.-dem. Työväenyhdistys, Rauman Puu- ja paperialan Sos.-dem. Yhdistys, Hämeenkyrön Sos.-dem. Naisyhdistys ja Paukarlahden Työväenyhdistys. Uusia yhdistyksiä perustettiin v. 1958 aikana kaikkiaan 28.

2. Työväentalojen rakentaminen ja TYK

Kertomusvuoden aikana jouduttiin lähettämään perusjärjestöille kirjelmä, jossa järjestöjä kehoitettiin sanomaan irti Työväentalojen Takausosakeyhtiölle antamansa takauksen, koska enää ei voitu olla varmoja siitä, että takausosakeyhtiö toimii yhtiöjärjestyksensä määräämissä rajoissa. Yhdistykset ovat lukuisasti noudattaneet kehoitusta. Takausosakeyhtiön yhtiöjärjestyksen mukaan takuun antaneen järjestön vastuu lakkaa vasta neljän vuoden kuluttua irtisanomisesta, joten on ymmärrettävää, että yhdistykset ovat olleet huolestuneita tilanteen kehittymisestä takausosakeyhtiössä.

Puoluetoimistosta on avustettu yhdistyksiä lainojen hankinnassa työväentalojen rakennus- ja korjaustarpeisiin. Useat yhdistykset ovat edelleen talonsa velkojen hoidon vuoksi joutuneet vaikeuksiin, koska varsinainen tulolähde, iltamatulot, ovat kauttaaltaan jääneet niin vähäisiksi, ettei niillä ole pystytty hankittuja luottoja säännöllisesti hoitamaan. Sikäli kuin yhdistykset ovat kääntyneet puoluetoimiston puoleen uusien talojen rakentamisasioissa tai vanhojen talojen suuria kustannuksia vaativissa korjaussuunnitelmissa, on niitä neuvottu toistaiseksi pidättäytymään suurien velkojen ottamisesta, koska työttömyystilanne vaikeuttaa talojen tuoton hankintaa.

Kertomusvuoden aikana jouduttiin myymään Vaasan Työväentalo Vaasan Suomalaiselle Teatterille, koska talon tuotolla ei pystytty hoitamaan korjauskustannuksista johtuneita velkoja. Puolue oli jo vuosikausia joutunut suorittamaan talon velkojen korkoja ja lyhennyksiä, mutta sitä ei voitu enää jatkaa, vaan myynti oli välttämättömyys.

On valitettavaa, että Vaasan varsinainen kaupunkialue jäi työväentalon myynnin vuoksi kokonaan ilman työväen omaa kokoontumispaikkaa. Palosaaren työväentalo joutuu nyt palvelemaan vaasalaisten järjestötarvetta. Puolue avustaa Palosaaren Sos.-dem. Työväenyhdistystä yhdistyksen velkojen korkomaksujen hoidossa, että talo voitaisiin säilyttää yhdistyksen hallinnassa.

Työväentalojen elokuvatoiminnan hoitoa varten puolue liittyi perustettuun Elokuvapalvelu r.y:hyn. Tämä yhdistys aloitti toimintansa varsin menestyksellisesti, sillä siihen kuuluu jäsenteattereita nykyisin jo yli kolmekymmentä työväentalojen elokuvateatteria.

Todennäköisesti joudutaan varsin pian suunnittelemaan uutta keskitystä työväentalojen hoidon ja taloudellisen neuvonnan aikaansaamiseksi. Kun keskittämisen uudelleen järjestely aiheuttaisi puolueelle huomattavia lisäkustannuksia, ei sitä ole vielä voitu toteuttaa.

3. Piiri- ym. järjestöjen avustaminen ja eläkkeet

Kertomusvuoden aikana puoluetoimisto suoritti seuraavat avustukset ja eläkkeet:

Piirit		
Mikkelin piiri	218.096:-	
Kuopion piiri	555.936:-	
Vaasan piiri	624.288:-	
Kokkolan (uusi) piiri	282.875:-	
Oulun piiri	141.072:-	
Kajaanin piiri	581.919:-	
Lapin piiri	627.000:-	3.031.186:-
Kyröskosken Sd. Työv.yhd.	50.000:-	
Palosaaren Sd. Työv.yhd.	25.324:-	75.324:-
Eläkkeet		
Satakunnan piiri (Hilma Laine)	36.000:-	
Vaasan l. it. piiri (Hilja Laakso)	24.000:-	
Otto Toivonen, Hämeenlinna	50.000:-	
J.E. Janatuinen	362.520:-	472.520:-
		3.579.030:-

Suoritettu järjestöjen lainojen lyhennyksiä ja korkojen maksuja:

Nuijamaan Työväenyhdistys		
lainan lyhennystä	500.000:-	
korkoja	204.011:-	
palovakuutus	20.914:-	724.925:-
Pansion Työväenyhdistys		
korkoja	243.573:-	
palovakuutus	73.300:-	316.873:-
Könönpellon Sos.-dem. Työv.yhd.		
korkoja	185.889:-	
palovakuutus	51.240:-	
vekselikuluja	162.820:-	399.949:-
		1.441.747:-

Myönnetty lainoja:		
Elokuvapalvelu r.y.	240.936:-	
Uudenmaan piiri	100.000:-	340.936:-
Vaaliavustukset:		
Uudenmaan piiri	230.000:-	
Turun piiri	300.000:-	
Porin piiri	100.000:-	
Hämeenlinnan piiri	300.000:-	
Tampereen piiri	200.000:-	
Kotkan piiri	100.000:-	
Mikkelin piiri	250.000:-	
Kuopion piiri	500.000:-	
Joensuun piiri	200.000:-	
Jyväskylän piiri	300.000:-	
Vaasan piiri	100.000:-	
Oulun piiri	100.000:-	
Kajaanin piiri	149.760:-	
Kemin piiri	100.000:-	
Kokkolan (uusi) piiri	150.000:-	3.079.760:-

4. Luovutetun alueen yhdistykset

Kertomusvuoden aikana on luovutetun alueen yhdistyksille palautettu niiden omaisuutta seuraavasti:

Kirvun Inkilän Ty, Lappilan ty:lle	100.000:-	
Metsäpirtin Ty.	20.000:-	
Räisälän Särkisalon Ty	20.000:-	
Räisälän Ty	50.000:-	
Vahvialan Kintereen Ty	50.000:-	
Uuraan Ty	100.000:-	
Tammisuon Ty	100.000:-	
Masabyn Ty	50.000:-	490.000:-
Luovutetun alueen historiankirjoituksesta ym. siirtoväen toiminnan avustamisesta johtuneita kuluja		315.774:-
		805.774:-

VII KANSAINVÄLISET SUHTEET

Sosialistisen Internationaalin kongressia ei kertomusvuoden aikana pidetty. Internationaalin toimistossa ovat pohjoismaita edustaneet Tanskan ja Ruotsin sosialidemokraattiset puolueet.

Syyskuun 28. ja 29. päivinä pidettiin Kööpenhaminassa Pohjoismaiden Yhteistyökomitean kokous, jossa Suomen Sosialidemokraattista Puoluetta edustivat Väinö Tanner, K.-A. Fagerholm, Väinö Leskinen ja Kaarlo Pitsinki. Tärkeimpinä käsiteltävinä kysymyksinä olivat pohjoismaiden ja Euroopan taloudellinen yhteistyö sekä vakuutuslaitoksen ongelmat. Antamassaan julkilausumassa kokous sanoi mm., että on tarmokkaasti työskenneltävä vapaakauppa-alueen tyydyttävän perustan luomiseksi, jossa Pohjola muodostaisi oman tulliunioninsa. Norjan Työväenpuolueen esityksestä päätettiin järjestää vakuutustoimintaa koskeva konferenssi. Tällainen neuvottelu pidettiinkin Oslossa joulukuun alussa. Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen edustajana osallistui kokoukseen Tauno Suontausta.

Pohjoismaiden puoluetoimistojen kokous pidettiin Kööpenhaminassa 6. ja 7. päivinä joulukuuta. Suomea edustivat Kaarlo Pitsinki ja Aarne Paananen.

Pohjoismaiden sosialidemokraattisten puolueiden taloudenhoitajain tavanmukainen vuotuinen neuvottelu pidettiin syyskesällä Kööpenhaminassa.

Jäljennös.

Liite n:o 1

Helsinki 31.12.1957.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.y:n
Puoluetoimikunnalle

Ensi kesänä pidettävät valtiolliset vaalit tulevat muodostumaan erittäin ankariksi, sillä maamme taantumukselliset piirit tulevat hyökkäämään koko voimallaan, jotta palkansaajien ja pienviljelijäin taloudellista toimeentuloa voitaisiin edelleen huonontaa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että voimat voitaisiin koota taistelun voittamiseksi niin, että palkansaajien ja pienviljelijäin toimeentulon perusteet tulisivat entistä varmistetummiksi. Tämän vuoksi on koottava kaikki voimat. Tähänkin asti on Sos.dem. puolue voittanut aina vaaleissa siten, että se on koonnut ympärilleen kaikki eri ryhmittymät. Näin olisi meneteltävä nytkin. Tässä mielessä viittaamme niihin neuvotteluihin, joita on puoleltamme käyty puoluetoimikunnan puheenjohtajan kanssa tuleviin eduskuntavaaleihin liittyvistä kysymyksistä ja esitämme vielä kirjallisesti, mitä tulevien vaalien valmistuksessa olisi otettava huomioon, jotta vaalit muodostuisivat suureksi sosialidemokraattiseksi vaalivoitoksi.

Tässä mielessä ehdotamme, että Puoluetoimikunta antaisi eduskuntaehdokkaita koskevissa kiertokirjeissä ehdokkaiden asettelua ja puolueäänestystä silmälläpitäen seuraavansisältöiset ohjeet:

1) osastojen vaalilautakunnat ja piirien keskusvaalilautakunnat muodostetaan siten, että niissä on myös asianomaisen piirin vähemmistöryhmän edustajia;

2) puolueäänestyksen tulos on ratkaiseva listoille asetteluun nähden. Listoilta ei saa poistaa ilman asianomaisen kirjallista pyyntöä sellaista ehdokasta, joka on päässyt äänestyksessä ensimmäisten kolmen neljänneksen sisäpuolelle;

3) puolueen sääntöjen 65 §:n suomien valtuuksien puitteissa Puoluetoimikunta sitoutuu yhdessä asianomaisen piiritoimikunnan kanssa varaamaan piirin vähemmistöryhmän nimeämille puolueäänestyksessä ehdokkaina olleille henkilöille listojen viimeisen neljänneksen puitteissa paikkoja, jos asianomaisen piirin vähemmistöryhmän edustajat eivät muuten listoille junttauksen johdosta pääsisi, taikka jos joitakin, kuten esimerkiksi nykyisiä kansanedus-

tajia on pyritty jättämään listoilta pois, erikoisesti asian-omaisia vastaan kohdistetulla propagandalla.

Odotamme Puoluetoimikunnalta myönteistä suhtautumista esitykseemme tulevan tammikuun 10 päivään mennessä.

Kunnioittaen

Ryhmä 94:n neuvottelukunnan p:sta:

A. Simonen Aarne Kesänen

Liite n:o 2

S I T O U M U S

Suostuessani Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen kansanedustajaehdokkaaksi vuoden 1958 eduskuntavaaleissa sitoudun kaikessa puoluetoiminnassani ja erikoisesti eduskuntaryhmässä lojaalisti noudattamaan puolueen ohjelmaa ja sääntöjä sekä päättävien puolue-elinten päätöksiä. En myöskään tule osallistumaan puoluejärjestöjen ja puolue-elinten ulkopuolella tapahtuvaan järjestäytyneeseen ryhmätoimintaan.

_____

(Paikka ja aika)

_____

(Allekirjoitus)

Nimikirjoituksen omakätiseksi todistavat:

_____

_____

Liite n:o 3

S O P I M U S

SAK:n ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen edustajat ovat Tukholmassa toukokuun 3 päivänä 1958 käydyissä neuvotteluissa sopineet jatkettavien keskustelujen ja neuvottelujen pohjaksi seuraavaa:

1. SAK ilmoittaa kunnioittavansa Sosialidemokraattisen Puolueen oikeutta yksin päättää puolueen asioista ja määritellä puolueen politiikan suuntaviivat. SAK:n taholta ei saa esiintyä minkäänlaista asioihin sekaantumista. Samalla SAK ilmoittaa, ettei se tue Sosialidemokraattisen Puolueen sisällä esiintyvää järjestäytynyttä ryhmätoimintaa.

2. Sosialidemokraattinen Puolue ilmoittaa, että se, mitä on sanottu kohdassa 1 SAK:n suhteesta puolueeseen, koskee myöskin puolueen suhdetta SAK:hon. SAK ratkaisee itse kysymyksensä ja määrittelee suuntaviivat ammatilliselle toiminnallensa ilman puolueen taholta tapahtuvaa sekaantumista. Puolue ilmoittaa edelleen olevansa valmis kehoittamaan SAK:n ulkopuolella olevia ammatillisia järjestöjä välittömästi menemään mukaan SAK:hon ja samalla täyttämään sääntöjenmukaiset velvoituksensa.

3. Tämä sopimus muodostaa pohjan ja suuntaviivat jatkettaville neuvotteluille käytännöllisistä kysymyksistä ja probleemoista, jotka on ratkaistava nyt tehdyn periaatesopimuksen perusteella. Neuvotteluihin näistä käytännöllisistä kysymyksistä, joita tässä ei ole eritelty, on ryhdyttävä välittömästi asianomaisten osapuolten kesken Helsingissä.

Tukholmassa toukokuun 3 pnä 1958

Eero Antikainen
V. Liljeström
Olavi Saarinen
Jaakko Rantanen

Väinö Tanner
Kaarlo Pitsinki
O. Lindblom
Aimo O. Anttila
Väinö Leskinen

Liite n:o 4

Edustajanpaikkojen jakautuminen ja vaaliliittojen saamat äänimäärät

I. Edustajanpaikkojen jakautuminen

Puolueet	Edustajia 1958	1954	1951	Jos maa olisi ollut yhtenä vaalipiirinä 1958
Suomen kansan demokraattinen liitto	50	43	43	47
Sosialidemokraattinen puolue	48	54	53	46
Maalaisliitto	48	53	51	46
Kansallinen kokoomus	29	24	28	31
Ruotsalainen kansanpuolue	14	13	15	14
Suomen kansanpuolue	8	13	10	12
Sosialidemokraattinen oppositio	3	-	-	4
Yhteensä	200	200	200	200

II. Vaaliliittojen saamat äänimäärät

Puolueet	Hyväksyttyjä äänestyslippuja 1958	1954	1951	Prosenttiluvut 1958	1954	1951
Suomen kansan demokraattinen liitto	450 506	433 528	391 362	23.2	21.6	21.6
Sosialidemokraattinen puolue	450 212	527 094	480 754	23.2	26.2	26.5
Maalaisliitto	448 364	483 958	421 613	23.1	24.1	23.2
Kansallinen kokoomus	297 094	257 025	264 044	15.3	12.8	14.6
Ruotsalainen kansanpuolue	130 888	140 130	137 171	6.7	7.0	7.6
Suomen kansanpuolue	114 617	158 323	102 933	5.9	7.9	5.7
Sosialidemokraattinen oppositio	33 947	-	-	1.7	-	-
Muut	18 607	8 199	14 940	0.9	0.4	0.8
Yhteensä	1 944 235	2 008 257	1 812 817	100.0	100.0	100.0

Liite n:o 5

III. Äänten jakautuminen vaalipiireittäin (prosenttilukutaulukko)

Vaalipiiri	SKDL	SDP	ML	KOK	Ruots.	KP	Sd. opposi-tio	Muut	Yht.
Helsingin kaup.	19.4	22.9	0.4	23.2	15.9	11.7	4.6	1.9	100.0
Uudenmaan l.	20.6	28.0	11.5	10.1	21.9	6.0	-	1.9	100.0
Turun l. etel.	25.8	22.9	19.7	14.3	7.0	10.2	-	0.1	100.0
Turun l. pohj.	25.8	26.3	25.4	20.3	-	2.2	-	-	100.0
Ahvenanmaan	5.2	12.3	-	-	82.5	-	-	-	100.0
Hämeen l. etel.	20.5	25.2	18.6	19.7	-	8.1	6.8	1.1	100.0
Hämeen l. pohj.	29.8	23.7	11.8	21.9	-	4.6	7.8	0.4	100.0
Kymen l.	13.5	35.5	26.1	18.0	-	6.1	-	0.8	100.0
Mikkelin l.	13.2	33.7	34.8	11.9	-	5.8	-	0.6	100.0
Kuopion l. länt.	31.6	17.5	35.1	9.8	-	5.2	-	0.8	100.0
Kuopion l. it.	20.2	32.8	32.2	10.7	-	4.1	-	-	100.0
Vaasan l. it.	22.3	26.7	34.5	12.7	-	3.1	-	0.7	100.0
Vaasan l. et.	16.8	12.1	23.5	19.8	26.8	1.0	-	-	100.0
Vaasan l. pohj.	13.8	9.7	29.9	11.7	28.4	1.5	5.0	-	100.0
Oulun l.	35.6	10.6	38.2	8.2	-	5.6	-	1.8	100.0
Lapin l.	36.9	12.3	35.2	8.9	-	3.8	-	2.9	100.0
Koko maa	23.2	23.2	23.1	15.3	6.7	5.9	1.7	0.9	100.0
Kaupungit	26.6	26.9	1.6	21.2	9.2	10.2	3.2	1.1	100.0
Kauppalat	25.7	37.5	4.1	18.7	2.2	8.3	2.2	1.3	100.0
Maalaiskunnat	22.0	20.2	36.3	10.4	6.0	3.3	1.0	0.8	100.0
Muissa vaalipiireissä ja ulkom. äänest.	13.6	15.8	7.5	40.0	9.2	10.5	1.6	1.8	100.0

Liite n:o 6

IV. Kansanedustajat eduskuntaryhmittäin ja vaalipiireittäin vaalien jälkeen v. 1958

	SKDL	ML	SDP	KOK	Ruots.	Sd. opp.	Kp.	Yht.	Niistä naisia
Helsingin kaup.	4	-	4	5	3	1	2	19	6
Uudenmaan l.	3	2	4	1	4	1	1	16	2
Turun l. etel.	5	3	2	2	1	2	1	16	4
Turun l. pohj.	4	3	3	3	-	1	-	14	2
Ahvenanmaan	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Hämeen l. etel.	3	2	4	3	-	1	1	14	1
Hämeen l. pohj.	5	1	3	3	-	1	-	13	2
Kymen lääni	2	4	5	3	-	-	1	15	2
Mikkelin lääni	1	5	3	1	-	2	-	12	2
Kuopion l. länt.	4	5	1	1	-	1	-	12	1
Kuopion l. it.	2	4	3	1	-	1	-	11	1
Vaasan l. it.	3	4	2	1	-	1	1	12	2
Vaasan l. et.	2	2	1	2	3	-	-	10	-
Vaasan l. pohj.	1	3	1	1	2	-	-	8	-
Oulun lääni	7	7	1	1	-	1	1	18	2
Lapin lääni	4	3	1	1	-	-	-	9	1
Yhteensä	50	48	38	29	14	13	8	200	28
Niistä naisia	9	5	5	4	-	4	1	28	28
Vuonna 1954	43	53	54	24	13	-	13	200	30